

«ГРАДКОМПЛЕКС» ЖШС

Тапсырыс беруші: «Алматы облысының сәулет және қала
құрылысы басқармасы» ММ

**АЛМАТЫ ОБЛЫСЫ ЕҢБЕКШІҚАЗАҚ
АУДАНЫ ҚАЙРАТ АУЫЛЫНЫҢ ДАМУЫ МЕН
ҚҰРЫЛЫС СХЕМАСЫ (ШАҒЫН ЕЛДІ
МЕКЕНДЕРДІҢ БАС ЖОСПАРЛАРЫНЫҢ
ҚЫСҚАРТЫЛҒАН НҰСҚАСЫ). ТҮЗЕТУ**

**1-кітап. Аумақты сәулеттік-жоспарлау
ұйымдастыруы
ГП-ПЗ-1**

Түсіндірме жазба

Директор



Н.Г. Аужанов

Астана 2025

АВТОРЛЫҚ ҰЖЫМ

Аумақты сәулеттік-жоспарлау ұйымдастыруы

Бас жобаның сәулетшісі	С.С. Ералина
Сәулетшілер тобының жетекшісі	Г.Ж. Декеева
Сәулетші	Ш.Е. Оразбек
Техник-сәулетші	А.А. Кокаш
Экономикалық бөлім	
Бас экономист	Е.Ш. Балгабеков
Көлік және көше-жол желісі	
Бас маман	Б.С. Нурланов
Инженерлік инфрақұрылым	
Бас инженер	Д.Е. Гончаров
Стратегиялық экологиялық бағалау	
Бас эколог маман (жауапты орындаушы)	М.С. Алназарова
Картографиялық деректердің цифрлық өңдеуі	
Инженер-геодезист	А.Ы. Кадыркулов
Инженер-картограф	А.Ш. Шукирова

МАЗМҰНЫ

	Жалпы ережелер	6
	Природные условия и ресурсы	8
•	Рельеф	8
.1.	Климаттық жағдайлар	1
.2	Гидрография және гидрология	1
.3	Топырақ, өсімдік және жануарлар әлемі	1
.4	Инженерлік-геологиялық жағдайлар	1
.5	Геологиялық құрылымы	1
.5.1	Гидрогеологиялық жағдайлар	1
.5.2	Қазіргі геодинамикалық процестер мен құбылыстар	1
.5.3	Инженерлік-құрылыс жағдайлары	2
.5.4	Пайдалы қазбалар	2
.6	Алдыңғы бас жоспардың орындалуына талдау	2
•	Ауылдың әлеуметтік-экономикалық дамуы	3
•	Шаруашылық кешенін дамытудың алғы шарттары мен әлеуеті	3
.1	Елді мекенді дамытудың негізгі бағыттары	3
.2	Қала құрушы салалар	9
.2.1	Қызмет көрсету саласы	
.2.2	Халық және еңбек ресурстары	4
•	Қазіргі демографиялық жағдайға баға	4
.1	Жобалық кезеңдер бойынша халық санының болжамы	4
.2	Еңбек ресурстары және халықтың жұмыспен	4

.3	қамтылуы	3	
4	Әлеуметтік инфрақұрылым	4	
.		7	
	Тұрғын үй қоры және тұрғын үй құрылысы	4	
.1		7	
	Халыққа мәдени-тұрмыстық және әлеуметтік	5	
.2	қызмет көрсету жүйесі	0	
	Ауылдың мәдени-тұрмыстық қызмет көрсету	5	
	кәсіпорындары мен мекемелерінің есебі	8	
6	Аумақтың кешенді қалақұрылыстық бағасы	6	
.		7	
	Жалпы бөлім	6	
.1		7	
	Факторларды жіктеу және бағалау	6	
.2		8	
	Аумақтың кешенді қалақұрылыстық бағасы	7	
.3		1	
	Табиғи жағдайлар	7	
.3.1		1	
	Көліктік-географиялық, әлеуметтік (әлеуметтік	7	
.3.2	нысандардың болуы, әлеуметтік қамсыздандыру	4	
	мекемелеріне, жұмыс орындарына қолжетімділік)		
	Инженерлік-техникалық жағдайлар	8	
.3.3		0	
	Санитарлық-эпидемиологиялық және жоспарлау	8	
.3.4	шектеулері	3	
	Аумақтың қорытынды бағасы	8	
.3.5		6	
8	Жоспарлау шектеулері	8	
.		9	
9	Аумақтың сәулеттік-жоспарлау	9	
.	ұйымдастырылуы	1	
	Ауылдың қоныстану жүйесіндегі орны	9	
.1		1	
	Аумақтың қазіргі жағдайының сипаттамасы	9	
.2		3	
	Аумақты сәулеттік-жоспарлау дамуының	1	
.3	жобалық ұсыныстары	00	
10	Аумақтың қала құрылыстық аймақтарға	1	
.	бөлінуі және регламенттері	08	
	Көше-жол желісі мен көлік	1	
0.		17	

1.	Аумақты инженерлік дайындау	27	1
1.1	Вертикалды жоспар	27	1
1.2	Беткі ағынды суды бұруды ұйымдастыру	29	1
2.	Инженерлік жабдықтау	31	1
3.	Табиғи-экологиялық қаңқа	57	1
4.	Бас жоспар шешімдерін жүзеге асыру бойынша бастапқы қала құрылыстық іс-шаралар	64	1
4.1	Жоспарланған іс-шаралар	64	1
4.2	Бас жоспардың бірінші кезеңін іске асыру бойынша инвестициялар көлемі	68	1
5.	Бас жоспарды іске асыру бағдарламасы	70	1
6.	Негізгі техникалық-экономикалық көрсеткіштер	72	1
7.	Нормативтік-техникалық құжаттар мен пайдаланылған әдебиеттер тізімі	85	1
	Қосымшалар	90	1
	Келісімдер	93	1

ЖОБАНЫҢ ҚҰРАМЫ

	Атауы	Масштабы, түрі
	Түсіндірме жазба	Кітап
	Елді мекеннің қоныстану жүйесіндегі (қала маңы аймағымен бірге) орналасу сызбасы	1:25 000
	Тірек жоспары	1:2000
	Аумақтың кешенді қала құрылыстық бағалау сызбасы	1:2000
	Бас жоспар (Негізгі сызба)	1:2000
	Аумақтарды функционалдық және қала құрылыстық аймақтарға бөлу сызбасы	1:2000
	Көше-жол желісі мен көлік сызбасы	1:2000
	Көшелердің көлденең қималары	1:100
	Инженерлік жабдықтау сызбасы	1:2000
0	Тік жоспарлау және аумақты инженерлік дайындау сызбасы	1:2000
1	Қоршаған ортаны қорғау сызбасы	1:2000
2	Табиғи-экологиялық қаңқа	1:2000
3	Аумақты натуралық зерттеу альбомы	м/б
4	Сызбалар иллюстрацияларының альбомы	м/б
5	Жобаның цифрлық нұсқасы	flash жинақтағыш

ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР

«Алматы облысы Еңбекшіқазақ ауданы Қайрат ауылының дамуы мен құрылыс схемасы (шағын елді мекендердің бас жоспарларының қысқартылған нұсқасы). Түзету» жобасы 2025 жылғы 14 наурыздағы № 09 келісімшартқа сәйкес Алматы облысының «Сәулет және қала құрылысы басқармасы» КММ-мен дайындалды.

Жоба территорияның жоспарлау құрылымының негізгі бағыттарын, оның ішінде функционалдық-қала құрылыстық аймақтауды, қызыл сызықтарды, халыққа әлеуметтік, мәдени және коммуналдық қызмет көрсету объектілерін орналастыру үшін жерлерді резервтеуді, көше-жол желісін ұйымдастыру және көлік қызметін, инженерлік коммуникацияларды трассалау, көшелердің көлденең профилдерін, аумақты абаттандыру және көгалдандыру шараларын анықтайды.

Қабылданған «Алматы облысы, Еңбекшіқазақ ауданы, Қайрат ауылының дамуы мен құрылысын жоспарлау схемасы (шағын елді мекендердің жалпы жоспарларының ықшамдалған нұсқасы). Түзету» жобасы қызыл сызықтарды, жер учаскелерінің шекараларын белгілеу, қоғамдық сервитуттарды орнату үшін негіз болады. Жоба инвестициялық-қала құрылыстық паспорттарды, кварталдар, микроаудандар және ауылдық елді мекендердің жоспарлау құрылымының басқа элементтерін жобалау кезінде, сондай-ақ кадастрлық карталар (жоспарлар) берілгенде есепке алынады.

Жоба келесі жобалау кезеңдерін қарастырады:

- бастапқы жыл – 01.01.2025 жыл;
- бірінші кезек – 2032 жыл;
- есептік мерзім – 2050 жыл.

«Алматы облысы, Еңбекшіқазақ ауданы, Қайрат ауылының жалпы жоспары. Түзету» жобасы Қазақстан Республикасының «Қазақстан Республикасында сәулет, қала құрылысы және құрылыс қызметі туралы» Заңына, СН РК 3.01-01-2013 және СП РК 3.01-11-2013 «Қала құрылысы. Қалалық және ауылдық елді мекендерді жоспарлау және құрылыс», 2020 жылғы 30 қыркүйектегі № 505 «Қала құрылыстық жобаларды (елді мекендердің жалпы жоспарларын, егжей-тегжейлі жоспарлау жобаларын және құрылыс жобаларын) әзірлеу, келісу және бекіту ережелері» және Қазақстан Республикасының аумағында қолданыстағы сәулет, қала құрылысы және құрылыс саласындағы басқа да нормативтік-құқықтық және нормативтік-техникалық актілерге сәйкес әзірленген.

Жобалық материалдардың көлемі мен мазмұны «Қазақстан Республикасында қала құрылыстық жобалардың құрамын, әзірлеу, келісу және бекіту тәртібі жөніндегі нұсқаулыққа» (СН РК 3.01-00-2011) сәйкес орындалған.

Жобада 2025 жылы «Градкомплекс» ЖШС-мен жасалған 1:2000 масштабтағы топографиялық түсіру пайдаланылды.

Негізгі жоспар натурлық тексеру деректері, Алматы облысы Еңбекшіқазақ ауданы «Сәулет және қала құрылысы бөлімі» КММ ұсынған материалдар, аудан және облыс әкімдіктерінің қызметтері бойынша жасалған.

Жобаны әзірлеу барысында ауылдың территориялық дамуы, сәулет-жоспарлау құрылымы, территорияның функционалдық аймақтауы нұсқалары бірнеше рет қаралды және қызығушылық танытқан тараптармен, соның ішінде аудан әкімінің қатысуымен аудандық қызметтермен келісілді.

Жоба әзірлеу жұмыстары цифрлық түрде, ГИС-технологияларды пайдалана отырып жүргізілді.

ТАБИҒИ ЖАҒДАЙЛАР МЕН РЕСУРСТАР

Геоморфологиялық элементтері бар рельеф

Алматы облысының негізгі геоморфологиялық элементтері – Тянь-Шаньның солтүстік бұтағы (Ілей, Күнгеі және Терскей Алатау) мен Жоңғар Алатауының жоталары, араларында таулы алаптар орналасқан. Таулы жоталардың беткейлері тік, терең шатқалдармен қырылған. Осы жерлерге келесі рельеф түрлері тән: төмен таулы, тектоникалық-эрозиялық рельеф, аңғарлық-қырлы және аккумулятивтік жазықтар.

Төмен таулы рельеф Іле және Жоңғар Алатауының жоталарының сілемдері мен жеке массивтерінен тұрады. Абсолюттік белгілер әдетте 1000–2000 м. Рельефтің формалары жұмсақ, тегіс. Тереңдіктің бөлінеуі 200–500 м аралығында өзгереді.

Тектоникалық-эрозиялық рельеф Алатаудың солтүстік беткейлері бойымен ең айқын көрініс табады. Мұнда екі терассаланған саты – яғни «прилавкалар» ерекшеленеді. Жоғарғы сатының ені 3–15 км, абсолюттік белгілері 1200–1800 м аралығында; төменгісі – 900–1200 м. Прилавкалар беткі қабатында лесс тәрізді сазды топырақтардан, ал 20–30 м тереңдікте – тас-жынысты және қиыршық тасты шөгінділерден құралған.

Аңғарлық-қырлы рельеф Ұзын, параллель қырлардан тұрады, олардың арасын аңғарлар мен ойпаттар бөледі. Қырлардың беткейлері тік – 15–25°, әдетте шөптекті.

Аккумулятивтік жазық Таулы жел-конустар аймақтарына және Іле Алатауының солтүстік беткейлерінен ағатын өзендердің шөгінділеріне сәйкес келеді.

ГЕОЛОГИЯЛЫҚ ЖАҒДАЙЛАР

Қарастырылып отырған территория шегінде допалеозой және палеозой дәуірлеріне жататын жыныстар кең таралған, олар метаморфтық және магмалық туындылардан тұрады. Бұл жыныстар беткейде Іле және Жоңғар Алатауы, Кетмень жотасы және Қазақ жотасында кездеседі.

Мезозой жыныстары шектеулі таралған. Олар бетке шықпайды және Жаркент пен Төменгі Іле ойпаттарында тереңдікте ашылады. Кайнозой

дәуірінің жыныстары өте кең таралған. Палеоген және неоген жыныстарының көбісі төртінші қатарлы шөгінділермен жабылған. Олар Іле және Жоңғар Алатауының таулы сілемдерінде ғана шектеулі аудандарда бетке шығады.

Құрылыс үшін ең маңыздысы – төртінші қатарлы шөгінділер, олар барлық жерде дамыған. Олардың құрамына аллювиалды, аллювиалды-пролювиалды, делювиалды және делювиалды-пролювиалды шөгінділер кіреді. Өз кезегінде барлық төртінші қатарлы шөгінділер жасына қарай бөлінеді.

Қазіргі төртінші қатарлы шөгінділер өзен арналары мен су ағымдарының жағалауларын құрайды, сондай-ақ таулы конустар шлейфтері мен таулы жазықтардың беткейлі жазықтарын қалыптастырады. Олар сазды топырақтар, әртүрлі дөңгелектенген құмдар, саздар, қиыршық тастар мен қиыршық тастардан тұрады.

Жоғарғы төртінші қатарлы – қазіргі заманғы шөгінділер делювиалды-пролювиалды және көл-аллювиалды шөгінділерден тұрады.

Делювиалды-пролювиалды шөгінділер таулы жазықтың конустарында және таулы төбелерде таралған. Олар негізінен үлкен қиыршық материалдан, сазды толтырғышпен құралады. Таулы жазық бойымен төмен түскен сайын шөгінділердің қалыңдығы артып, материалдың құрамы ұсақталады. Көл-аллювиалды шөгінділер шектеулі таралған және көлдердің жағалауында дамыған. Олар құм, сазды-құмды топырақ және саздан тұрады, аралас қиыршық тастар мен гравий қабаттарымен.

Ортаңғы төртінші қатарлы шөгінділер аллювиалды, аллювиалды-пролювиалды, делювиалды-пролювиалды және көл-аллювиалды кешендер түрінде кең таралған.

Аллювиалды шөгінділер ірі өзендердің үшінші немесе төртінші пойма терассаларын құрайды. Олар әдетте қиыршық тастар мен валундардан, құмды және сазды-құмды толтырғышпен түзілген. Гранулометриялық құрамы аумақ бойынша және қыр бойынша біркелкі емес.

Аллювиалды-пролювиалды шөгінділер Күгалин және Талдықорған ойпаттарында таралған, сондай-ақ Іле және Жоңғар Алатауының таулы сілемдерінде өзен аңғарлары бойымен кездеседі. Бұл шөгінділер салыстырмалы түрде жақсы дөңгелектенген валундар мен қиыршық тастардан тұрады, таудан қашықтаған сайын олар қиыршық тастар мен қиыршық-гравийлі құрамға ауысады. Оңтүстік-шығыс таулы сілемдерде қиыршық қабатының үстінде үлкен қалыңдықтағы лесс тәрізді сазды-құмды топырақтар жатыр. Саздар жиі шөгішті.

Делювиалды-пролювиалды шөгінділер Іле және Жоңғар Алатауының таулы ойпаттары мен конустар шлейфтерінің шектеулі аудандарында орналасқан. Шөгінділер валундар мен қиыршық тастардан, құмды және

сазды-құмды толтырғышпен құралады. Қыр кесінділерінің жоғарғы бөлігінде 5,0 м қалыңдыққа дейін шөгінш лесс тәрізді саздар жатыр.

Төменгі төртінші қатарлы шөгінділер әртүрлі генезистік жыныстар кешенімен ұсынылған: делювиалды, аллювиалды, пролювиалды, делювиалды-пролювиалды, аллювиалды-пролювиалды.

Делювиалды шөгінділер төмен таулы және төбелі таулы аймақтарға тән. Төмен таулы аймақта олар қиыршық-тас құрылымдардан тұрады, сәл цементтелген сазды-құмды материалмен. Төбелі жазықтардағы делювиалды шөгінділер негізінен сазды топырақтан, аралас қиыршық пен дресвамен ұсынылған.

Аллювиалды шөгінділер өзен аңғарларының ең жоғарғы терассаларын құрайды. Төмен таулы бөлікте олар гравий-қиыршық тастармен, сазды-құмды толтырғышпен; таулы жазықтар мен ірі ойпаттарда – құмды-сазды толтырғышпен ұсынылған.

Пролувиалды шөгінділер таулы конустар шлейфтерін және таулы беткейлі жазықтарды қалыптастырады. Олар сазды-лайлы және кремнийлі-лайлы цементтелген конгломераттардан тұрады.

Делювиалды-пролювиалды шөгінділер Шелек, Шарын өзендері және басқа өзендердің төменгі ағысында таралған. Олар өзен беткейлерін құрайды. Литологиялық кешен тығыз сазды-құмды топырақпен және қиыршық, дресва қоспасымен ұсынылған.

Аллювиалды-пролювиалды шөгінділер таулы беткейлі жазықтарда кең таралған. Олар валундар, қиыршық-тас және гравий-қалдықтан құралған, жақсы цементтелген сазды-құмды материалмен ұсынылған.

КЛИМАТ ЖӘНЕ МЕТЕОРОЛОГИЯЛЫҚ ЖАҒДАЙЛАР

Еңбекшіқазақ ауданы территориясында орналасқан метеорологиялық станциялардың (МС) деректерін талдау үш климаттық аймақты айқындауға мүмкіндік берді, олардың ішінде желдік, температуралық және ылғалдық сипаттамалары айқын ерекшеленеді.

СП РК 2.04-01-2017 стандартына сәйкес қарастырылып отырған климаттық аймақ – ІІВ (қаңтар айының орташа айлық температурасы -5°C -тен -14°C -қа дейін, күн радиациясының жоғары интенсивтілігімен, қыс мезгілінде теріс ауа температурасы және ыстық жазбен сипатталатын климаттық аймақ).

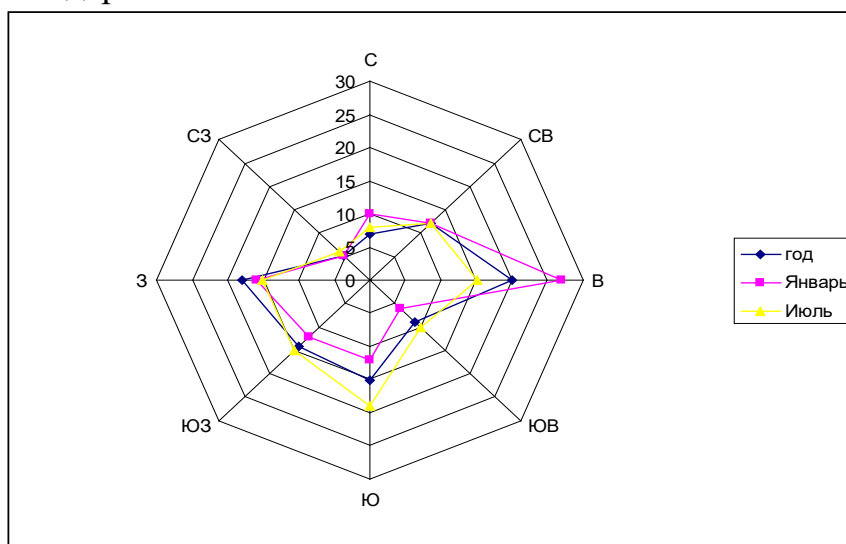
Мұнда климат салыстырмалы түрде континенталды емес және құрғақ. Желдік сипаттамалар тек Шелек-Іле алқабының әсерімен ғана емес, сонымен қатар Іле Алатауының таулы жүйелерінің ықпалымен де анықталады. Аудан климаты Алматы МС, АМСГ деректері бойынша сипатталады.

Жаз ұзақ, күндізгі, ыстық. Орта есеппен 6 айға созылады: сәуірдің ортасынан қазанның ортасына дейін. Ыстық температуралар негізінен барлық жаз айлары бойы байқалады. Ең ыстық ай – шілде, оның орташа айлық ауа температурасы $25,5^{\circ}\text{C}$. Күндізгі уақытта температура 33°C -қа

дейін жетеді, түнде $17,8^{\circ}\text{C}$ -қа дейін төмендейді. Жеке жылдары абсолюттік максимум $+45^{\circ}\text{C}$ -қа жетуі мүмкін.

Қыс салыстырмалы түрде қысқа – шамамен 3–4 ай, суық ауа райымен, көп күндізгі күндермен және жиі жылынулармен сипатталады. Ең суық ай – қаңтар. Оның орташа айлық температурасы $-7-8^{\circ}\text{C}$ аралығында. Түнде температура $-12-14^{\circ}\text{C}$ -қа дейін төмендейді, ал күндіз $-2-3^{\circ}\text{C}$ -қа дейін көтеріледі. Кейбір аномалды суық қыс айларында температура -39°C -қа дейін жетуі мүмкін.

Ауыл территориясында жел режимі Іле Алатауының таулы жүйелерінің және Шелек-Іле алқабының ендік циркуляциясының ықпалымен қалыптасады. Ең көп жылдық қайталануға ие желдер – шығыс, батыс және оңтүстік бағыттағы желдер. Қыста ең көп қайталанатын желдер – шығыс және батыс бағыттағы, жазда – оңтүстік және оңтүстік-батыс бағыттағы желдер.



БАСЫМ ЖЕЛ БАҒЫТТАРЫ

Ауыл территориясында жел режимі жеткілікті белсенді емес. Жыл бойындағы орташа жел жылдамдықтары 3 м/с-тан аспайды, ал қыс айларында 2 м/с-қа дейін төмендейді. Кейбір жылдары ауыл территориясында жылы мезгілде жел ылғи да 23–25 м/с-қа, ал қыста – 20–24 м/с-қа дейін соғуы мүмкін.

Шаңды дауылдар сирек тіркеледі. Олар тек белгілі синоптикалық процестер кезінде ғана пайда болады және жергілікті локалды сипатқа ие болуы мүмкін немесе талданатын территорияға трансшекаралық ауа массалары арқылы жетуі мүмкін.

Ауданның ылғалдық режимі салыстырмалы түрде қолайлы. Ауадағы дискомфорт тудыратын салыстырмалы ылғалдылық 30%-дан төмен күндер саны жылына тек 7–8 күнді құрайды, ал жылдық жауын-шашын мөлшері – 410 мм, сондықтан кейбір жылдары бұл жерде суландырусыз егін шаруашылығын жүргізуге болады.

ГИДРОГРАФИЯЛЫҚ ЖЕЛІ

Беткі және жер асты сулары су қамтамасыз ету, суарма, электр энергиясын алу сияқты практикалық маңызы зор. Су алудың көптігіне байланысты өзендердің режимі елеулі өзгерістерге ұшырайды. Интенсивті шаруашылық қызметтің нәтижесінде өзен суларының сапалық өзгерістері байқалады.

Қарастырылып отырған ауданның гидрографиялық желісін ірі өзендер құрайды: Шелек, Асы және Көкалтиндік (Большой) Алматин каналы Конаев атындағы.

Шелек өзені – Іле Алатауының ең ірі өзені, Іле өзеніне екінші по көлем саласы. Жанғырық, Оңтүстік-Шығыс Талғар және Оңтүстік Ыстық өзендерінің қосылуынан пайда болады. Бастауын Іле Алатауының Солтүстік сілемдеріндегі Жанғырық, Богатырь және Корженевский мұздықтарынан алады, биіктігі 3300–3500 м. Өзендер қосылғаннан кейін, ол кең мұздық аңғарында шығысқа ағады. Жаланап ойпатына жеткенде, Шелек өзені күрт солтүстікке бұрылады. Екі таулы массивті кесіп өтіп, таулы жазыққа шығады. Капшагай су қоймасына дейін өзен бір арнада ағады. Өзеннің ұзындығы – 230 км, арна ені орта есеппен 10–15 м, тереңдігі 1,5–2 м, 63 км қашықтықтағы орташа су ағыны – 32,2 м³/с, жылдық орташа су ағыны – 44,81 м³/с, жылдық су көлемі – 1010 млн м³. Су жинау алаңы – 4740 км². Шелек өзенінің су жинау алабы Іле Алатауының оңтүстік-шығыс және Күнгей Алатауының солтүстік-шығыс бөлігіне сәйкес келеді. Тауларда өзенге 45-тен астам салалар қосылады, негізінен мұздықтан қоректенеді. Іле өзеніне қосылғанға дейін Шелек өзені екі бұтағы – Күр Шелек және Үлкен Шелекке бөлінеді.

Таулардан шығатын орташа су ағыны – 32,7 м³/с. Ай бойынша су ағыны салыстырмалы түрде тұрақты. Орташа ағын температурасы – 6–8°C, өзеннің орташа көлбеуі – 10 м/км. Бартогай су қоймасы салынғаннан кейін өзеннің төменгі ағыны реттелген.

Асы өзені – Шелек өзенінің сол жақ саласы және ішкі суы жоқ Балқаш-Алакөл бассейнінің құрамына кіреді.

Өзен ағыны Іле Алатауының шығыс сілемінен, биіктігі шамамен 2700 м, Булаксаз сайы, Қараш және Бокайдынтау жотасынан қалыптасады. Өзен бастауында көптеген бұлақтар бар. 10 км-ден қысқа салалар саны – 140, жалпы ұзындығы – 302 км. Өзеннің жалпы ұзындығы – 70 км, су жинау алаңы – 506 км². Өзен тереңдігі 1,0 м-дан аспайды, ені – 3–15 м. Су ағыны – 0,91 м³/с. Асы өзенінің ағыны таулы аймақта қалыптасады. Судың көтерілуі әдетте наурыздың соңында – сәуір басында басталады, кейде – ақпанның соңында – наурыз басында және маусым-шілде айларында аяқталады.

Көкалтиндік Алматин каналы (БАК) – каналының ұзындығы 168 км. Каналдың бастапқы нүктесі – Шелек өзеніндегі Бартогай су қоймасы. Артынан канал Есік, Талғар және екі Алматинка өзендерін кесіп өтеді. БАК-тың соңғы нүктесі Курты өзеніндегі Куртин су қоймасы болуы тиіс еді, бірақ су әрдайым соңына жетпейді, себебі сіңіп кету, булану және адам қажеттеріне жұмсалыу факторлары бар. Канал сулары суаруға, халықтың

әртүрлі техникалық қажеттіліктеріне және рекреациялық мақсаттарға қолданылады.



р. Шелек

р. Асы

БАК им. Д.Конаева

ГИДРОГЕОЛОГИЯЛЫҚ ЖАҒДАЙЛАР

Геоструктуралық тұрғыдан қарастырылып отырған аумақ Іле ойпатының оңтүстік бөлігінде, Іле Алатауының жотасымен шектесіп орналасқан. Қыр кесіндісінің жоғарғы бөлігінің геологиялық құрылымында әртүрлі генезистік төртінші қатарлы жыныстар қатысады. Орналасу жағдайлары мен құрылымдық-морфологиялық ерекшеліктеріне қарай мына су өткізгіш горизонттар бөлінеді:

1. *Қазіргі аллювиалды шөгінділердің су өткізгіш горизонты $alQ IV$* – өзен аңғарлары шегінде таралған және арналық пен пойма шөгінділеріне сәйкес келеді. Литологиялық құрамында гравий-қиыршық тастар, аралас сазды-құмды қабаттар, сазды құмдар, қиыршықпен аралас сазды-құмды топырақ қабаттары бар. Шөгінділер қалыңдығы 0,5–2,0 м-ден 7–10 м-ге дейін өзгеріп отырады. Су көздері жер асты сулары болып табылады, тереңдігі 0,5–5,0 м. Су

минералдануы 0,2–0,7 г/л аралығында. Су құрамы негізінен гидрокарбонатты кальцийлі.

2. *Жоғарғы төртінші қатарлы аллювиалды шөгінділердің су өткізгіш горизонты alQIII* – бірінші пойма терассалары шегінде, ені 0,8–1,5 км жолақтар түрінде таралған. Су өткізгіш жыныстары – гравий-қиыршық тастар, құмдар, сазды-құмды топырақтар. Су ағыны бар жыныстардың қалыңдығы 4–8 м-ден 13–15 м-ге дейін өзгереді. Су деңгейінің тереңдігі 2–3 м-ден 7–10 м-ге дейін. Аңғар шеттерінде су көздері бұлақтар түрінде бетке шығады. Су мөлшері литологиялық құрамына байланысты. Су сапасы – тұщы, минералдануы 0,3–0,6 г/л, гидрокарбонатты-сульфатты натрий-кальцийлі.

3. *Жоғарғы төртінші қатарлы аллювиалды-пролювиалды шөгінділердің су өткізгіш горизонты alpQIII* – таулы конустар шлейфінің шөгінділеріне сәйкес келеді. Су өткізгіш жыныстары – сазды-құмды қабаттары бар гравий-қиыршық тастар. Жер асты сулары үзіліссіз таралған және тереңдігі 2,5–11 м-ден 75–180 м-ге дейін жетеді. Конустар шеткі бөліктерінде жер асты сулары жойылып, көптеген бұлақтар мен «карасу» типті өзеншелер пайда болады. Бұл горизонт суларының минералдануы төмен – 0,2–0,6 г/л, химиялық құрамы гидрокарбонатты кальцийлі.

4. *Ортаңғы төртінші қатарлы аллювиалды-пролювиалды шөгінділердің су өткізгіш горизонты alpQII* – таулы жазықта барлық жерде таралған. Горизонт шөгінділері сазды-құмды қабаттармен, құм қабаттары мен гравий-қиыршық аралас қабаттармен ұсынылған. Су өткізгіш жыныстар қалыңдығы 5–15 м-ден 25–45 м-ге дейін. Орналасу жағдайы мен динамикасына қарай жер асты сулары жергілікті және қысымдық болып бөлінеді.

Жергілікті (грунтовые) сулары таулы жазықтың су бөлу бөліктерінде орналасып, тереңдігі 1,5–25 м. Жыныстардың су сыйымдылығы (құм, сазды-құмды топырақ, саздар) төмен – 0,2–2,8 л/с, төмендеу деңгейі 0,5–9,8 м. Су минералдануы әртүрлі – 0,3–10,0 г/л, бірақ көбінесе тұщы, сапалы, гидрокарбонатты кальцийлі және кальций-натрийлі, сульфатты және сульфатты-гидрокарбонатты натрийлі.

Қысымдық (напорные) сулары жазық бойында таралған және тереңдігі 23–240 м. Су өткізгіш жыныстары – құм, құмды саздар, аралас гравий-қиыршық, қалыңдығы 12–30 м-ден 80–90 м-ге дейін. Пьезометриялық деңгейлер жер бетінен 8,5–12,8 м биіктікте орналасады. Қысымдық сулары тұщы, минералдануы 0,2–0,3 г/л аспайды, гидрокарбонатты кальцийлі.

ИНЖЕНЕРЛІ-ГЕОЛОГИЯЛЫҚ ЖАҒДАЙЛАР

Инженерлі-геологиялық жағдайлар геологиялық-құрылымдық ерекшеліктермен, геоморфологиялық және гидрогеологиялық

жағдайлармен анықталады. Түрлі құрылыс нысандары үшін ең маңыздысы – жер бетін құрайтын жыныстардың инженерлі-геологиялық қасиеттері.

Жобаланатын ауданның инженерлі-геологиялық жағдайлары таулы-таулы жазық зонасында орналасуына байланысты анықталады, мұнда негізінен аллювиалды шөгінділер, оның ішінде қиыршық тастар мен құмдар таралған. Бұл жергілікті инженерлі-геологиялық процестердің дамуына – селдік ағындар, карст (жеке учаскелерде) және **жылжулар** – жағдай жасайды.

Жалпы, аудан үшін жоғары сейсмикалық белсенділік тән, себебі ол ірі тектоникалық құрылымдарға – мысалы, Талғар сызығына – жақын орналасқан, бұл кез келген нысандарды жобалау және салу кезінде ерекше назар аударуды талап етеді.

ҚАУІПТІ ГЕОЛОГИЯЛЫҚ ЖӘНЕ ГИДРОГЕОЛОГИЯЛЫҚ ПРОЦЕСТЕР МЕН ҚҰБЫЛЫСТАР

Еңбекшіқазақ ауданының барлық ауылдық елді мекендері, оның таулы және таулы-таулы бөліктері күшті жер сілкіністеріне ұшырайтын аймақта орналасқан. Аудан Джунгар Алатауының таулы-таулы бөлігінде, таулы-ойпақты рельефтің басым болуымен сипатталады.

Сейсмикалық белсенділік. Территорияның сейсмикалық белсенділігі деп әдетте оның белгілі күшті жер сілкіністеріне ұшырау қабілеті түсініледі. Сейсмикалық белсенділік – тұрақты қауіпті геологиялық процесс болып табылады. Жер сілкіністері **жылжуларға**, селдік ағындарға және обвальды процестерге себеп болатын негізгі фактор болып табылады. Барлық күшті жер сілкіністері жылжулар мен селдік ағындармен бірге жүреді.

СНиП РК 2.03-30-2006 «Сейсмикалық аудандарда құрылыс» стандартына сәйкес, ауыл территориясының сейсмикалық белсенділігі – 9 балл. Сейсмикалық балл мөлшеріне әсер ететін негізгі екі фактордан басқа – литологиялық құрам (жұмсақ беткі қабатының болуы, тас негізді немесе қиыршықпен жабылған қабаттар, сондай-ақ әртүрлі тығыздықтағы ұсақ-түйек шөгінділерінің қабаттасуы) және жыныстардың су құрамдылығы – рельеф ерекшеліктері, қабаттардың орналасу шарттары мен үйлесімі, жыныстардың қатаю дәрежесі, үзіліс сызықтарының жақындығы, **жылжулар**, сыпырмалар, карст және т.б. да әсер етеді.

Сейсмикалық белсенділігі жоғары аудандарда құрылыс жүргізу кезінде сейсмалық тұрақтылыққа қосымша шығындар қажет.

Жылжулар – таулы жыныстардың төбеден төмен жылжуы. Жылжулар келесі жағдайларда пайда болады: судың ағынымен жыныстардың негізін шайып кетуі; жыныстардың беріктігінің әлсіреуі; жауын-шашын немесе жер асты суларының әсерінен артық ылғалдануы; сейсмикалық дүмпу, күшті жарылыс әсерлері; сондай-ақ жергілікті геологиялық және гидрогеологиялық жағдайларды есепке алмай жүргізілген шаруашылық қызметтің салдарынан – жол қиылыстарын қазу,

бақша мен егіндерді төбеге орналастыру кезінде. Бұл процесс Қайрат ауылында да байқалады.

Селдік ағындар. Заилий Алатауында негізінен лай-құмды селдік ағындар таралған. Селдердің пайда болу қауіпі ең жоғары – сәуір-тамыз айларында, бұл кезең жаңбырлы сипаттағы жауын-шашындармен және Шелек өзенінің су жинау алабының таулы бөлігіндегі мұздықтардың қарқынды еруімен ерекшеленеді.

Сел ағыны өзен аңғары арқылы өткен кезде белсенді төменгі және жанама эрозия байқалады, бұл үгілу, опырылу, жер жылжулары мен **жылжуларға** әкеледі. Селдік эрозиялық ойыс тереңдігі 4-8 м жетуі мүмкін.

<i>Тау</i>	<i>беткейіндегі</i>	<i>процестер.</i>
------------	---------------------	-------------------

Шелек өзенінің тесігі **жылжулардың** және жер бетіндегі опырылулардың кең таралуымен сипатталады. Беткейлердің беткі қабаты, әсіресе жолдар салу кезінде беткейлерді қазғанда, жыралар, арықтар, сайлар арқылы деформацияланған, себебі беткейлер 10 м және одан да терең суглинктерден тұрады. Материал эрозияға әлсіз төзімді, сондықтан эрозиялық ойыстар мен арықтар көп байқалады. **Жылжулар** жиі жер асты суларының беткейден шыққан жерлеріне сәйкес келеді. Құрылымы бойынша негізінен блоктық, фронттық типтегі, айқын шекаралары жоқ, көбіне баяу пластикалық ағынның нәтижесінде қалыптасады. Жасы бойынша қазіргі уақыттағы тоқтап тұрған және ежелгі, ашық және жабық типтерге жатады.

Төгілуге бейімділік. Төгілуге бейімді деп жыныстарды атайды, олар сыртқы жүктеме немесе өз салмағы әсерінен, сондай-ақ судың сіңуінен қосымша деформацияға ұшырайды. Ауыл территориясында бұл қасиет суглинктер мен сазды топырақтарға тән.

Негіздер мен фундаменттерді төгілуге бейім топыраққа жобалау кезінде олардың ылғалдылығының арту мүмкіндігі ескеріледі:

- топырақтың үстінен немесе жер асты суының көтерілуі арқылы сулануы;
- жер беткі суларының инфильтрациясы және беттің жабылуы нәтижесінде ылғалдың біртіндеп жиналуы;
- топырақтың үстінен сулануы және біртіндеп ылғал жинауы.

Аудан территориясында I типтегі топырақ шарттары кездеседі, мұнда топырақтың төгілуі фундамент жүктемесінен немесе басқа сыртқы әсерден деформацияланатын аймақта ғана болады, ал өз салмағынан төгілу жоқ немесе 5 см аспайды.

Эрозия – тау жыныстарының ағып жатқан су арқылы бұзылуы. Эрозия түрлері: беткейлік (жазық беткейден жуу), жыралық және өзендік эрозия.

- Беткейлік эрозия (жазық беткейден жуу) – бүкіл аудан бойынша, құрылыс салынған аумақтарды қоспағанда, дамыған. Бұл процесс жер бедерінің бөлшектенуі, беттік шөгінділердің литологиялық құрамы, жауын-шашын мөлшері мен қар еру қарқынымен байланысты.

- Өзен эрозиясы – барлық өзендерде дамиды, өзен арнасы мен жағасында байқалады. Бұл өңірде бүйірлік эрозия төменгі эрозиядан басым.

- Жыра түзілуі – эрозиялық процесс, яғни беткей сулары арқылы жеңіл шөгінділердің тасымалдануы. Эрозиялық процестер су деңгейі жоғары және көп су болатын кезеңдерде белсенді болады. Жыралар мен арықтардың дамуы геологиялық және геоморфологиялық факторларға байланысты.

Жыралық эрозияның белсенділігіне адам қызметінің әсері де бар:

- суармалы судың ұйымдастырылмаған төгілуі;
- беткейлерді орудың, өсімдікті жою.

Су

басу

Су басу процесінің негізгі себептері – гидрогеологиялық және геологиялық режимдер. Ең батпақты аймақтар – кең, жазық, нашар дренаждалған территориялар. Адам әрекеті де осы процеске ықпал етеді. Гидротехникалық құрылыстарға (қоршаулар, каналдар, бөгеттер, жасанды тоғандар) жақын жерлер бұрын батпақ болмаған болса да, су басуы мүмкін.

Су басу кең таралған және сипатталған территорияда, әсіресе Капшагай су қоймасының солтүстік жағалауында, таулардан ағып келетін өзендердің аңғарлары мен сағаларында байқалады.

Өсімдіктер мен жануарлар әлемі

Заилий Алатауының өсімдік жамылғысында 1000-нан астам түрлер бар, олардың көп бөлігі орманды орта таулы белдеудің флорасына тиесілі. Жапырақты ормандарда 500-ден астам, қарағайлы ормандарда 400-ден астам жоғары сатыдағы өсімдіктер түрлері шоғырланған. Қызыл кітапқа 36 түр енгізілген.

Төмен таулы аймақтарда кездеседі: Островский тюльпаны, Мушкетов курчавкасы, Альберт ирисі, Сиверс алмасы, Алтайда өсетін ашқұрғақ тұқымдастар;

Орта таулы белдеуде: сары гүлді желтушник, Семёновтың хохлаткасы, Алматы остролодочнигі, Семёновтың кортузасы; Жоғарғы таулы белдеуде: Фальконер бауыршағы, Тянь-Шань сибиркасы, Кумбель қыраны, Шмангаузенция гүлді, Обвернутая сосюра.

Арнайы қорғауға алынған мүк түрлері – Қызыл кітапқа енгізілген: үлкен жапырақты пахифиссиденс және тегістелген ортотрихум.

Емдік өсімдіктер кең таралған: пижма, мыңжапырақ, ананың тілегі (мать-и-мачеха), жабайы раушан (шиповник), жостер, валериана, шырғанақ (можжевельник), құрғақ шөп (одуванчик), жуа (подорожник) және т.б.

Азықтық мәні бар өсімдіктердің ішінде ең бағалылары: өрік, алма, таңқурай, қарақат, жержаңғақ (земляника), қантшөп (костяника), қаражидек (ежевика), барбарис, теңіз жүзімдері (облепиха), қарлыған (рябина), қызғалдақтар (боярышники), шиповниктер.

Көркемдік мәні бар өсімдіктер де көп: бірінші гүлдер (первоцветы), водосбор, тюльпандар, ирис, кішкентай гүлдер (мелколепестники), қоңыраулар (колокольчики), горечавка, фиалка, түрлі ағаштар мен бұталар.

Өзен аңғарлары мен дельталарда негізгі шөп шабындықтары мен жайылымдар орналасқан. Жұмсақ, құнарлы аңғарлық жерлер ежелден жүгері мен арпа егуге пайдаланылған. Өзен аңғарлары мен дельта жазықтарында шөптік-туғайлы, галафитті және псаммофитті өсімдіктер құрамында көптеген емдік, көркемдік, техникалық, азықтық, сирек және жойылып бара жатқан түрлер бар.

Ағаш-бұталы өсімдіктердің құрамында көптүрлілік бар: пирамидалық тополь, қарағаш, қайың, шылау (ива плакучая), ақ акация, түрлі жеміс ағаштары, липа, жабайы раушан, қарлыған, татар жимолосты, сирень және басқалар.

Заилий Алатауының жануарлар әлемі әртүрлі және табиғи жағдайларға тығыз байланысты.

Көптеген жерлерде жабайы раушан, қарлыған және барбарис бұталарында фазандар мекендейді. Прилавка белдеулерінде козодой, құлақ қиқуықтары кездеседі; сазды жарларда – шурлар, ал таулы ағындар бойында – балықшылар (зимородоктар). Шөпті беткейлерде сары овсянка және кіші ұйқы шошқалары мекендейді. Сол жерде түлкілер де бар. Қыста таулы аймақтарда тіршілік ететін басқа жануарлар да төмен қарай спускады.

Орман белдеулерінде көптеген жануарлар мекендейді. Жапырақты ормандарда – қозы-косуля (елик), ал жидектер мен жемістер піскен кезде таудан аю түседі. Көптеген құстар: таулы кекліктер, синицалар, иволгалар, жыланшөпшілер (соловьи), торғайлар, олардың жаулары – чеглок (сокол) және ястреб-перепелятник (шабуылшы).

Қарағайлы ормандарда – кедровиктер, кіші клесттер, қораздар (дятлы), тетеревтер мекендейді. Жыра түбінде – оляпка атты кішкентай құстар кездеседі.

Барсуқ, горностай, орманның ең қалың бөліктерінде – жабайы мысықтар да осы биіктердің тұрғындары.

Жоғарғы таулы шалғындарда суркілер колониялармен өмір сүреді. Басқа кеміргіштер – тасты полевка және қызыл пищука (сеноставец).

Жоғарғы таулы аймақтың басқа тұрғындары: таулы күрке-тауық (улар), қызыл тұмсықты қоқысқұйрық (клушица), ірі жыртқыш құс бородач-ягнятник және танымал сирек қар барысы.

2. АЛДЫНҒЫ БАС ЖОСПАРДЫ ІСКЕ АСЫРУДЫ ТАЛДАУ

Алматы облысы, Енбекшіқазақ ауданы, Қайрат ауылының бұрынғы бас жоспары 2014 жылы «Қазгипроград» 1 ЖШС жобалау институтымен әзірленген.

Аталған жоспар аясында келесі жобалық кезеңдер қарастырылған:

бастапқы жыл — 01.01.2014 жыл;

бірінші кезең — 2020 жыл;

есептік мерзім — 2030 жыл.

Халық шаруашылығын дамыту негізгі бағыттарын іске асыру. Бұрынғы бас жоспарда мини-нандар пекарнясын, сою пунктін, мини-май өңдеу цехын, көкөністер мен жемістерді өңдеу цехын, сондай-ақ крахмал өндіру цехын салу қарастырылған. Қазіргі уақытта аталған өндірістік нысандар жоқ, олардың құрылысы жүзеге аспаған.

Демографиялық жағдай. Бұрынғы бас жоспарда көрсетілген болжамдарға сәйкес, ауыл халқының саны 2020 жылға 2 000 адам болуы және 2030 жылға 2 300 адамға жетуі тиіс еді.

2025 жылғы 1 қаңтарға халықтың нақты саны 1 733 адамды құрайды. Осылайша, ағымдағы көрсеткіш бірінші кезеңнің (2020 жыл) болжамынан 267 адамға, ал есептік мерзім (2030 жыл) көрсеткішінен 567 адамға төмен.

Айта кету керек, жобалаудың бірінші кезеңіне арналған болжам орындалмаған, алайда есептік мерзім әлі келген жоқ. Осыған байланысты, бас жоспарда көрсетілген демографиялық болжам жалпы алғанда жүзеге аспауда, халық саны өспеген.

Кесте 2.1-де 2030 жылға арналған бас жоспар болжамына сәйкес және 2025 жылғы нақты көрсеткіштер бойынша халықтың жас құрылымы салыстырмалы деректері берілген.

Кесте 2.1

Халықтың жас топтары бойынша салыстырмалы құрылымы

Халықтың жас топтары	Бұрынғы бас жоспар бойынша 2030 жылға болжам		2025 жылғы нақты жағдай	
	мың адам	%	мың адам	%
1	2	3	4	5
Жұмысқа қабілетке жасы жетпеген халық	0,7	30,7	0,4	25,2

Жұмысқа қабілетті халық	1,4	62,0	1,1	63,2
Жұмысқа қабілеттіден үлкен жастағы халық	0,2	7,3	0,2	11,6
Барлық халық	2,3	100,0	1,7	100,0

Кесте 2.1 деректері бойынша, 2025 жылғы нақты көрсеткіштердің бұрынғы бас жоспардағы болжамдық мәндерден келесі ауытқулары байқалады.

Жұмысқа қабілетке жасы жетпеген халықтың үлесі 2025 жылы 25,2 % құрап, болжамдық мәннен (30,7 %) төмен болды. Бұл балалар мен жасөспірімдердің жалпы халық құрылымындағы үлесінің азайғанын көрсетеді.

Жұмысқа қабілетті халықтың үлесі 63,2 % құрап, болжамдық көрсеткіштен (62,0 %) сәл жоғары болып, аталған жас категориясының басым күйін сақтап тұрғанын көрсетеді.

Жұмысқа қабілеттіден үлкен жастағы халықтың үлесі 7,3 %-дан 11,6 %-ға өскен, бұл халықтың қартаю тенденциясын білдіреді.

Осылайша, 2025 жылғы жағдай бойынша ауыл халқының жас құрылымы бас жоспарда қарастырылған болжамдық параметрлерден ауытқиды.

Тұрғын үй қоры. Бұрынғы бас жоспарға сәйкес, ауыл тұрғын үй қоры бастапқы жылы (2014) 45,8 мың м² құраған.

Есептік мерзімге — 2030 жылға — жалпы көлемнің 62,1 мың м² дейін ұлғаюы болжанған, ал бір адамға тұрғын үймен қамтамасыз ету деңгейі 25,5 м²-ден 27,0 м²-ге көтерілуі тиіс еді.

2025 жылғы жағдай бойынша тұрғын үй қорының нақты көлемі 52,0 мың м², бір адамға тұрғын үймен қамтамасыз ету деңгейі 30,0 м² құрайды.

Нақты және болжамдық деректерді салыстырмалы талдау көрсеткендей:

жалпы тұрғын үй қорының көлемі әлі де болжамдық мәннен едәуір төмен, бұл тұрғын үй құрылысының жоспарланған қарқынына қарағанда баяу жүргенін көрсетеді;

бір уақытта тұрғын үймен қамтамасыз ету деңгейі болжамнан жоғары, бұл халық санының орташа өсуімен байланысты.

Мәдени-быттық қызмет көрсету. Бұрынғы бас жоспарда қарастырылған іс-шаралардың жүзеге асуы жартылай орындалған. Балабақшалар жоспардан асыра орындалған (107,9 %), мектептер толық көлемде (100 %).

Медициналық амбулатория болжамдық көрсеткіштің 31,3 %-ында жұмыс істесе де, жедел жәрдем бригадасы толық көлемде қызмет көрсетеді.

Мәдениет, спорт, тұрмыстық қызмет, сауда және қоғамдық тамақтану объектілері құрылмаған немесе төмен деңгейде дамыған.

Жалпы, әлеуметтік инфрақұрылымды дамыту біркелкі емес болып қалып отыр және оны әрі қарай жетілдіру мен жоспарларды түзетуді қажет етеді.

Кесте 2.2

Мәдени-быттық қызмет көрсету объектілерінің іске асырылуы

Ұйым атауы	Өлшем бірлігі	2030 жылға арналған генеральдық жоспар бойынша болжам	2025 жылғы нақты жағдай	Іске асыру %
1	2	3	4	5
Балабақшалар	орын	139	150	107,9
Жалпы білім беретін мектептер	оқушылар	624	624	100,0
Дәрігерлік амбулатория	бір ауысымдағы қабылдау	80	25	31,3
Шұғыл және жедел жәрдем станциясының жылжымалы бригадасы	көлік	1	1	100,0
Қоғамдық пайдалану спорт залдары	еден аумағы, м ²	184	-	-
Қақпақты және ашық бассейндер (қоғамдық пайдалану)	су айнасының аумағы, м ²	-	-	-
Клубтар	орын	184	-	-
Кітапханалар	сақтау бірліктері, мың	-	-	-
Азық-түлік және азық-түлік емес тауар дүкендері	сауда аумағы, м ²	690	50	7,2
Қоғамдық тамақтандыру кәсіпорындары	орын	92	-	-
тұрмыстық қызмет көрсету кәсіпорындары	жұмыс орны	16	-	-
Монша	орын	20	-	-

3. АУЫЛ ХАЛҚЫНЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУЫН ТАЛДАУ ЖӘНЕ БОЛЖАУ

3.1. Экономикалық кешенді дамыту алдындағы жағдайлар мен әлеуеті

Еңбекшіқазақ ауданы облыстың маңызды ауыл шаруашылығы аймақтарының бірі болып табылады. Аудан аграрлық қызметтің жоғары қарқындылығымен ерекшеленеді, ал ауыл шаруашылығы жергілікті халықтың табысын қалыптастыруда жетекші рөл атқарады. Ауданды ерекшелейтін ерекшелік — көкөністер мен жемістерді егуге арналған кең көлемді алқаптар, олар облыстың басқа аудандарымен салыстырғанда жоғары көрсеткішке ие.

Ауыл шаруашылығы дақылдарының жалпы егістік ауданы 85,6 мың га құрайды, оның 43,4 % дәнді дақылдарға тиесілі. Бұл дәнді дақылдардың аудандағы егін шаруашылығы құрылымындағы маңызды рөлін көрсетеді.

Өсімдік шаруашылығының негізгі бағыты — көкөніс өндірісі: сәбіз, қызылша, пияз, қызанақ, қияр және қырыққабат. Бұл көкөніс шаруашылығына әртараптандырылған көзқарастың бар екенін дәлелдейді.

Мал шаруашылығында аудан сүт бағытындағы ірі қара мал және өнеркәсіптік құс шаруашылығымен сипатталады, бұл сүт және ет өнімдерін өндіруді қамтамасыз етеді.

Қайрат ауылы Еңбекшіқазақ ауданының Асин ауылдық округінде орналасқан. Ауылдың даму перспективасы ауыл шаруашылығы кешенінің салалары болып қала береді.

3.2. Ауыл халқын дамыту негізгі бағыттары

3.2.1. Қала қалыптастыратын салалар

Ауыл шаруашылығы, орман шаруашылығы және балық шаруашылығы. Ауыл экономикасының негізін өсімдік шаруашылығы мен мал шаруашылығын қамтитын ауыл шаруашылығы құрайды.

Өсімдік шаруашылығында негізгі орын бұршақты дақылдарға тиесілі. Мал шаруашылығы негізінен сүт бағытына бағытталған.

2024 жылғы Еңбекшіқазақ ауданының ауылдық жерлерін дамыту мониторингіне сәйкес (аудан экономика және қаржы бөлімінің 24.04.2025 ж. № 75-13-75/87 хаты), Қайрат ауылында ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлер 13 991 га құрайды, оның ішінде:

егістік — 517 га;

шабындықтар — 81 га;

жайылымдар — 13 351 га;

басқа жерлер — 142 га.

Ауылда 134 шаруашылық жұмыс істейді, оның ішінде:

2 шаруашылық мал шаруашылығымен айналысады;

132 шаруашылық өсімдік шаруашылығымен айналысады.

2024 жылғы жағдай бойынша ауылдық шаруашылық мал басы:

ірі қара — 370 бас;
қой мен ешкі — 6077 бас;
ат — 39 бас;
құс — 60 бас.

Ұлттық статистика бюросының деректеріне сәйкес, ауылда тіркелген және жұмыс істейтін 3 ұйым бар:

ШҚ «БАҚКЕЛДІ» — ірі қара мал мен бұқалардың басқа түрлерін өсіру;

ЖШС «БЕКБАУ 2020» — бір немесе екі жылдық дақылдарды өсіру;

ЖШС «ASSY AGRO» — өсімдік шаруашылығын қолдаушы қызмет.

Аталған ұйымдарда 15 адамнан аспайтын жұмыс күші қамтылған.

Ауыл шаруашылығын дамыту перспективалары

Қайрат ауылының ауыл шаруашылығын дамыту үлкен әлеуетке ие және келесі бағыттармен байланысты:

1.Егістік аудандарын ұлғайту және тиімді пайдалану.

Жоғары өнімді дақылдардың енгізілуі, жерді тиімді пайдалану, сондай-ақ ішкі және сыртқы нарықта сұранысқа ие бұршақты дақылдардың көлемін арттыру арқылы өсімдік шаруашылығын дамыту жоспарланған.

2.Қазіргі агротехнологияларды енгізу

Тамшылатып суару жүйелері, дәлірек егін шаруашылығы технологиялары, сондай-ақ процестерді механикаландыру мен цифрландыру өнімділікті арттыруға және өндіріс шығындарын азайтуға мүмкіндік береді.

3.Мал шаруашылығын дамыту

Басымдық — сүт бағытындағы ірі қара мал мен қой шаруашылығын ұлғайту. Малдардың тұқымдық сапасын жақсарту, жыл бойы ұстау жағдайларын жасау және өнімділікті арттыруға ерекше назар аударылады.

4.Ауыл шаруашылығы кооперативтерін құру.

Шағын шаруашылықтарды кооперативтерге біріктіру өнімнің бәсекеге қабілеттілігін арттырады, сату мүмкіндіктерін кеңейтеді және мемлекеттік қолдау шараларына қол жеткізуді жеңілдетеді.

5.Өңдеу инфрақұрылымын дамыту

Перспективалы бағыт — ауыл шаруашылығы өнімін (көкөніс, сүт, ет) бастапқы және терең өңдеу кәсіпорындарын ұйымдастыру. Бұл қосылған құндылықты арттырады, сыртқы жеткізушілерге тәуелділікті азайтады және жаңа жұмыс орындарын құруға мүмкіндік береді.

Өнеркәсіп

Қазіргі уақытта ауыл аумағында өнеркәсіптік объектілер жоқ және олардың құрылысын болашақта жоспарланбаған.

Транспорт және қоймалау

Бас жоспар бойынша қарастырылған аумақта қойма аймағы жоқ.

Көкөніс және жеміс сақтау қоймаларының құрылысы бас жоспар шегінен

тыс

қарастырылған.

Қоймалар үшін жер учаскелерінің көлемі мен ауданына қажеттілікті есептеу СН РК 3.01-101-2013 «Қалалық және ауылдық елді мекендерді жоспарлау және салу» стандарттарына (Қосымша Б, кестелер Б1–Б4) сәйкес жүргізілген.

Кесте 3.2.1.1

Жалпы тауарлық, мамандандырылған қоймалар, құрылыс материалдары мен қатты отын қоймаларына арналған жер учаскелерінің ауданы мен көлемі

Қоймалар	ҚР СП 3.01-101-2013* бойынша норма		Бірінші кезек		Есептеу мерзімі	
	1,0 мың тұрғынға, м² аудан	Жер учаскесінің көлемі, м²	Жалпы ауданы, м²	Жер учаскесінің көлемі, га	Жалпы ауданы, м²	учаскесінің көлемі, га
1	2	3	4	5	6	
Жалпы тауарлық қоймалар						
Азық-түлік тауарлары	19	60	31	0,01	28	
Азық-түлік емес тауарлар	193	580	316	0,10	284	
Арнайы қоймалар						
Таратушы тоңазытқыштар	10	25	16	0,001	15	
Жеміс сақтау, көкөніс сақтау, картоп сақтау	90	380	147	0,06	132	
Құрылыс материалдары складтары	-	300	-	0,05	-	
Қатты отын складтары (көмірді басым қолдану)	-	300	-	0,05	-	

3.2.2. Қызмет көрсету саласы

Қазіргі уақытта Қайрат ауылында мектеп 624 орынға қызмет көрсетіп, мемлекеттік «Ер Төстік» балалар бақшасы 100 орындық, ал жеке «Лашынтай» балалар бақшасы 50 орындық сыйымдылыққа ие. Дәрігерлік амбулаторияның қабылдау қабілеті бір сменада 25 адамға жетеді. Сонымен қатар, ауылда 2 дүкен жалпы ауданы 50 м² және әлеуметтік және тұрмыстық инфрақұрылымның басқа да бірнеше объектілері жұмыс істейді.

Аталған ұйымдарда шамамен 145 адам еңбек етеді, бұл қызмет көрсету саласын ауыл халқы үшін маңызды жұмыс көзіне айналдырады.

Қызмет көрсету саласының дамуы ауылдағы халық санының өсуі мен

оның қажеттіліктеріне сәйкес жоспарланған. Жоба аясында жаңа әлеуметтік қызмет көрсету мекемелерінің құрылысын қарастырады, соның ішінде мәдениет және спорт саласындағы нысандар. Сонымен қатар, демалыс және тұрмыстық қызмет көрсету объектілерінің желісін кеңейту көзделген, бұл ауыл тұрғындарының өмір сапасын арттыруға және тұрмыс деңгейін көтеруге мүмкіндік береді. Аталған іс-шараларды жүзеге асыру қосымша жұмыс орындарын құруға, еңбекпен қамтылуды арттыруға және Қайрат ауылының тұрақты әлеуметтік-экономикалық дамуына ықпал етеді.

4. ХАЛЫҚ ЖӘНЕ ЕҢБЕК РЕСУРСТАРЫ

4.1. Қазіргі демографиялық жағдайдың бағасы

2025 жылдың басына Қайрат ауылының тұрғындарының саны 1 733 адамды құрайды (Асин ауылдық округі әкімдігінің аппаратының деректері бойынша, 24.04.2025 ж., № 51-107 хаты).

Қазақстан Республикасының 2009 жылғы халық санағы бойынша, ауылдың халқы 1 717 адам болған. 2021 жылға дейін бұл көрсеткіш 1 822 адамға дейін өскен, яғни 12 жыл ішінде 105 адамға немесе 6,1 % өсім байқалған. Орташа жылдық өсу қарқыны 0,5 % құраған.

2021 жылдан 2024 жылға дейінгі кезеңде халық саны 89 адамға азайып, –4,9 % төмендеген. Бұл уақытта орташа жылдық төмендеу қарқыны –1,24 % болған.

Жалпы алғанда, 2009–2024 жылдар аралығында Қайрат ауылының тұрғындарының саны 16 адамға артқан.

Кесте 4.1.1

Қайрат ауылының халқының 2009–2024 жылдардағы ретроспективтік динамикасының негізгі көрсеткіштері бөлімінің мәтінін құрылымдауға болады:

Уақыт кезеңдері	Халық саны, адам	Өсу қарқыны, %	Жалпы өсім, адам	Орташа жылдық өсім қарқыны (төмендеу), %
	1717			
	1822			
2009-2021		106,1	105	0,50
	1822			
	1733			
2021-2024		95,1	-89	-1,24

Қайрат ауылының демографиялық жағдайы тұрақсыз сипатқа ие, бұл халықтың табиғи қозғалысы мен көші-қон үрдістерінің екеуінде де байқалады.

2021–2024 жылдар аралығында табиғи өсім жыл сайын теріс мәнде қалып отырған, тек 2024 жылы ғана өсім тіркелген: халық саны 10 адамға артқан (11 туу және 1 өлім).

Көші-қон көрсеткіші де әр түрлі бағытта өзгерген: 2021 жылы –3 адам, 2022 жылы –5 адам, 2024 жылы –1 адам теріс мәнде болса, 2023 жылы +2 адамға оң сальдо байқалған.

Нәтижесінде, осы жылдардағы халық санының жалпы өзгеруі біркелкі болмаған, бұл демографиялық жағдайдың тұрақсыз екенін дәлелдейді.

Сондықтан, Қайрат ауылының халқы 2009 жылмен салыстырғанда өсу тенденциясына ие болғанымен, соңғы жылдары азаю байқалады. Бұл жағдайдың негізгі себептері — табиғи өсім деңгейінің төмендігі және көші-қон сальдосының теріс мәнде болуы.

Кесте 4.1.2

2021–2024 жылдар аралығындағы ауыл халқының өсім құрылымының динамикасы (Асин кенті әкімдігі аппаратының деректері бойынша)

Көрсеткіштер	2021	2022	2023	2024	2025
1	2	3	4	5	6
Жыл басындағы халық саны	190	171	180	185	173
Туғандар, адам	7	6	8	11	
Өлгендер, адам	13	9	12	1	
Табиғи өсім, адам	-6	-3	-4	10	
Келген халық, адам	0	1	4	6	
Кеткен халық, адам	3	6	2	7	
Миграциялық сальдо, адам	-3	-5	2	-1	

Еңбекшіқазақ ауданының демографиялық жағдайы

Еңбекшіқазақ ауданының демографиялық жағдайы негізінен тұрақты табиғи өсіммен және теріс көші-қон сальдосымен сипатталады. Ұлттық статистика бюросының деректеріне сәйкес, 2024 жылғы көрсеткіштер бойынша Еңбекшіқазақ ауданы Алматы облысының аудандары арасында көші-қон салдарынан халықтың шығымы бойынша бірінші орын алған.

Соңғы жылдары ауданда жалпы табиғи өсім коэффициентінің төмендеу тенденциясы байқалады. 2024 жылы бұл көрсеткіш 1 000 адамға 13,11 құрады, ал 2021 жылы 15,15 болған, бұл негізінен туу деңгейінің төмендеуімен байланысты. 2024 жылы туу көрсеткіші 1 000 адамға 19,78 болған, бұл 2021 жылмен салыстырғанда 3,67 промилле төмен. Мұндай тенденция Алматы облысы бойынша да байқалады.

2024 жылы жалпы өлім коэффициенті 1 000 адамға 6,68 болып, 2021 жылмен салыстырғанда 1,62 промилле төмендеген. Бұл көрсеткіш облыс бойынша орташа мәннен жоғары, ол 2024 жылы 1 000 адамға 6,13 құраған.

Ауданның көші-қон жағдайы теріс динамиканы көрсетеді: 2024 жылы көші-қон сальдосы –4 232 адамды құраған, бұл 2021 жылмен салыстырғанда 1 301 адамға көп.

4.2. Жобалық кезеңдерге халық санының болжамы

Халықтың перспективалық саны ауылды дамытудағы маңызды параметрлерді анықтаудың негізі болып табылады: бұл территориялық сыйымдылық, инженерлік және көлік құрылымдарының қуаты мен ұзындығы, сондай-ақ тұрғын үй, мәдени-көпшілік және басқа да ауылдық құрылыстар көлемі.

Ауылдағы халық санының өсу динамикасына ретроспективті талдау жасалып, болашақтағы өзгерістерін ескере отырып, күрделі пайыз формуласы бойынша болжамдық халық саны анықталған.

Жобада перспективалық кезеңге табиғи өсім коэффициентінің орташа мәндері: бірінші кезеңге — 1,2 %, есептік мерзімге — 1,5 %.

Көші-қон өсім коэффициентінің орташа мәндері: бірінші кезеңге — –2,0 %, есептік мерзімге — –2,1 %.

Демографиялық әдісті қолдана отырып перспективалық халық санының есептеулері кесте 4.2.1-де көрсетілген.

Кесте 4.2.1

Ауыл халқының болашақтағы санын болжау бойынша демографиялық болжам

Көрсеткіштер	01.01.2025 г.	01.01.2032 г.	01.01.2050 г.
1	2	3	4
Миграциялық өсімнің орташа жылдық қарқыны, %		-2,0	-2,1
Табиғи өсімнің орташа жылдық қарқыны, %		1,2	1,5
Жалпы өсімнің орташа жылдық қарқыны, %		-0,8	-0,6

Көрсеткіштер	01.01.2 025 г.	01.01.2 032 г.	01.01.20 50 г.
1	2	3	4
7 жылдағы өсу қарқыны, %		94,5	
18 жылдағы өсу қарқыны, %			89,7
Жобалық кезеңнің басындағы халық саны, адам	1 733	1638	1470
Халық санының жалпы өсімі, адам, оның ішінде:		-95	-168
Табиғи өсім, адам		142	420
Миграциялық сальдо, адам		-237	-588

Аталған табиғи өсім және көші-қон коэффициенттерін ескере отырып, халық санының төмендеуі болжанады.

Бірінші құрылыс кезеңі (2025–2031 жж.) ішінде халық саны 95 адамға азаймақ, оның ішінде табиғи өсім 142 адамды;

ал көші-қон шығыны 237 адамды құрайды. Есептік кезеңде (2032–2049 жж.) халық саны 168 адамға төмендейді, оның ішінде табиғи өсім 420 адамды, ал көші-қон шығыны 588 адамды құрайды.

Осылайша, ауылдағы халық саны перспективада біртіндеп азайу тенденциясына ие болады. Бұл жағдай демографиялық көрсеткіштердің қолайсыздығымен, сондай-ақ сібір жарасының жерлеу орнының санитарлық қорғау аймағына кіретін тұрғындарды көшіру қажеттілігімен байланысты.

Кесте 4.2.2

Халықтың жас құрамын болжау

Халықтың жас ерекшеліктері бойынша топтары	Шығу жылы – 2025 ж.		Бірінші кезек – 2032 ж.		Есептеу мерзімі – 2050 ж.	
	адам	%	адам	%	адам	%
1	2	3	4	5	6	7
Жұмысқа қабілетті жастағы кіші халық	437	25,2	424	25,9	395	26
Оның ішінде:						
1 жасқа дейінгі балалар саны	21	1,2	21	1,3	22	1,4

Бала-бақша жасындағы балалар саны (1–5 ж.)	191	11,0	182	11,1	165	11
Мектеп жасындағы балалар саны (6–15 ж.)	225	13,0	221	13,5	209	14
Жұмысқа қабілетті жастағы халық	1095	63,2	1032	63,0	919	62
Жұмысқа қабілетті жастан үлкен халық	201	11,6	182	11,1	156	10
Барлық халық	1733	100,0	1638	100,0	1470	10

Болжамдар көрсеткендей, ауылдағы халықтың жас құрылымы перспективада айтарлықтай өзгермейді, ал жас топтары арасындағы жалпы пропорциялар сақталады.

Еңбекке қабілетті жасқа жетпеген халықтың үлесі 25,2–26,9 пайыз аралығында болады және 2050 жылы жалпы халық санының 26,9 пайызын құрайды. Еңбекке қабілетті халықтың саны абсолюттік көрсеткіштер бойынша азайып, 2025 жылы 1 095 адамнан 2050 жылы 919 адамға дейін төмендейді, бірақ оның үлесі аздап өзгеріп, есептік мерзімге қарай 62,5 пайызды құрайды.

Ең елеулі өзгерістер егде жастағы топта күтілуде: еңбекке қабілетті жастан үлкендердің саны 2025 жылы 11,6 пайыздан 2050 жылы 10,6 пайызға дейін төмендейді.

Осылайша, ұзақ мерзімді перспективада халықтың жалпы саны азаяды, бірақ жас топтары арасындағы салыстырмалы қатынас сақталады.

4.3. Еңбек ресурстары және халықтың жұмыспен қамтылуы

2025 жылдың басында еңбек ресурстарының саны 915 адамды құрады, бұл жалпы халық санының 70,6 пайызына тең. Еңбек ресурстары құрамында 869 адам жұмыс істеді (жұмыспен қамтылу деңгейі — 95,0 %), ал жұмыссыздардың саны 46 адамды (5,0 %) құрады. Жұмыс істейтіндер арасында 490 адам (56,4 %) қала қалыптастыратын топта, ал 379 адам (43,6 %) қызмет көрсету саласында еңбек етті. Еңбек ресурсына кірмейтіндер саны 381 адамды (29,4 %) құрады.

Кесте 4.3.1

Еңбек ресурстарының құрылым динамикасына арналған болжам

Атауы	Шығу жылы – 01.01.2025 ж.	Бірінші кезек – 01.01.2032 ж.	Есептеу мерзімі – 01.01.2050 ж.
-------	------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

	чел овек	%	чел овек	%	чел овек	%
1	2	3	4	5	6	7
Еңбек күші, барлығы	915	7 0,6	861	7 0,9	768	7 1,5
Оның ішінде:						
Экономиканың салаларында жұмыс істейтіндер	869	9 5,0	820	9 5,3	734	9 5,5
Қала қалыптастырушы топта	490	5 6,4	535	6 5,2	524	7 1,4
Қызмет көрсету тобында	379	4 3,6	285	3 4,8	210	2 8,6
Жұмыссыздар	46	5 ,0	40	4 ,7	35	4 ,5
Еңбек күші құрамына кірмейтіндер, адам	381	2 9,4	353	2 9,1	306	2 8,5

Қазіргі уақытта Қайрат ауылында жұмыс күшінің ауысымдық (маятниктік) миграциясы байқалады, бұл еңбек күшіне деген сұраныс пен ұсыныстың теңгерімсіздігінен туындайды: кейбір тұрғындар жұмысты елді мекеннен тыс іздеуге мәжбүр.

Болжамға сәйкес (кесте 4.3.1), перспективалық кезеңде еңбек ресурстарының саны төмендеуі күтілуде: 2025 жылы 1 296 адамнан 2032 жылы 1 214 адамға, ал 2050 жылы 1 074 адамға дейін азаяды. Еңбек күшінің жалпы еңбек ресурстары ішіндегі үлесі аздап өзгереді — 2025 жылы 70,6 % -дан 2050 жылы 71,5 %-ға жетеді.

Экономикадағы жұмыс істейтіндердің саны 869 адамнан 734 адамға дейін төмендейді, алайда қала қалыптастыратын топтағы жұмыс істейтіндердің үлесі өседі (56,4 %-дан 71,4 %-ға), ал қызмет көрсету секторындағы жұмысшылардың үлесі азаяды (43,6 %-дан 28,6 %-ға). Жұмыссыздық деңгейі 5,0 %-дан 4,5 %-ға төмендеп, еңбек нарығының тұрақтану тенденциясын көрсетеді. Еңбек ресурсына кірмейтіндердің саны 381 адамнан 306 адамға дейін төмендейді (29,4 %-дан 28,5 %).

Осылайша, ұзақ мерзімді перспективада еңбек ресурстарының және жұмыспен қамтылған халықтың жалпы саны біртіндеп төмендейді, сонымен қатар құрылымдық өзгерістер болады: қала қалыптастыратын салалардағы жұмыскерлердің үлесі өседі, қызмет көрсету секторы қысқарады және жұмыссыздық деңгейі төмендейді.

Қайрат ауылында жетекші сала ретінде ауыл шаруашылығы қалады: осы саладағы жұмыскерлердің үлесі 2025 жылы 51,8 %-дан 2050 жылы 56,4 %-ға дейін өседі, бұл мал шаруашылығының, бау-бақша және жылыжай шаруашылығының дамуын көрсетеді. Құрылыс, көлік, сауда және қызмет көрсету салаларында жұмыспен қамтылу біртіндеп артады. Әлеуметтік сала — әсіресе білім беру және мәдениет — айтарлықтай нығаяды. 2050 жылға қарай ауысымдық жұмыспен қамтылу толық жойылады, бұл жергілікті жұмыс орындарының көбеюін және тұрақты ауылдық экономиканың қалыптасуын білдіреді.

Кесте 4.3.2

Халықты экономикалық қызмет түрлері бойынша жұмыспен қамту

Барлық экономикалық қызмет түрлері	Шығу жылы – 01.01.2025 ж.		Бірінші кезек – 01.01.2032 ж.		Есептеу мерзімі – 01.01.2050 ж.	
	а		а		а	
	дам		дам		дам	
1	2		4		6	
Экономикада жұмыс істейтіндер, оның ішінде:	8		8		7	
	69	00	20	00	34	00
Ауыл шаруашылығы, орман шаруашылығы және балық шаруашылығы	4	1,8	4	4,9	4	6,4
50			50		14	
Өнеркәсіп	-		-	-	-	
Құрылыс	2		6		8	
5		,9	5		,9	1,6
Көлік және қоймалау	1		2		2	
5		,7	0		,4	,4
көтерме және бөлшек сауда; автокөлік және мотоциклдерді жөндеу	2		6		1	
		,2		,7	0	,4
Тұру және тамақтану қызметтерін көрсету	-		3		5	
				,4		,7
Ақпарат және байланыс	1		1		1	
		,1		,1		,1
Мемлекеттік басқару және қорғаныс; міндетті әлеуметтік қамтамасыз ету	-	-	1		1	
				,1		,1
Білім беру	1		1		1	
20		3,8	20		4,6	6,4
Денсаулық сақтау және халыққа әлеуметтік қызмет көрсету	1		1		1	
4		,6	4		,7	,0
Мәдениет, спорт, бос уақыт және ойын-сауық ұйымдастыру қызметі	-	-	4		4	
			0		,9	,1
Басқа қызмет түрлерін көрсету	5		8		1	
		,6		,0	3	,8

Барлық экономикалық қызмет түрлері	Шығу жылы – 01.01.2025 ж.		Бірінші кезек – 01.01.2032 ж.		Есептеу мерзімі – 01.01.2050 ж.	
	а		а		а	
1	2		4		6	
Ауылдық жерден тыс жұмыс істейтіндер	2	7,3	9	1,2	-	

5. ӘЛЕУМЕТТІК ИНФРАҚҰРЫЛЫМ

5.1. Тұрғын үй қоры және тұрғын үй құрылысы

Қазіргі жағдай

Қазіргі жағдай бойынша 2025 жылы Қайрат ауылының тұрғын үй қоры 52,0 мың м² жалпы ауданға жеткен. Ол толықтай жеке меншік үй-жайлардан тұрады. Бір адамға шаққандағы тұрғын үймен қамтамасыз ету деңгейі орта есеппен 30,0 м² құрайды.

Кесте 5.1.1

Қолданыстағы тұрғын үй қоры

Тұрғын үй қорының түрлері	Үйлер саны	Тұрғын үй қорының жалпы ауданы м ²	Халық саны, адам	Тұрғын үй құрылысы аумағы, га	Халық тығыздығы, адам/га
1	2	3	4	5	6
Қолданыстағы тұрғын үй қоры	43	5196	173	91,	1
Оның ішінде:					
Дала үйлер құрылысы	43	5196	173	91,	1

Тұрғын үй қорының тозу деңгейін бағалау қиын, себебі тұрғын үйлер жеке меншікте орналасқан. Жалпы, үй иелері үйлерін қанағаттанарлық жағдайға ұстайды, бұл қажетті тұрмыстық жайлылық деңгейін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Қазіргі уақытта ауыл толықтай орталықтандырылған су жабдықтау, электр желісі және телефон байланысымен қамтамасыз етілген (100 %). Газ желісі жоқ, сұйытылған газ баллондар арқылы пайдаланылады.

Тұрғын үй құрылысының дамуы

Тұрмыс деңгейінің маңызды көрсеткіштерінің бірі — тұрғын үй қорының сапасы мен көлемі. Халықтың тұрғын үймен қамтамасыз етілуі өмір сапасына, халықтың денсаулығына, әлеуметтік тұрақтылыққа, елдің экономикалық дамуына және демографиялық жағдайға тікелей әсер етеді.

Қазіргі уақытта 280 үй (33,6 мың м²) сібір жарасы қорымының санитарлық қорғау аймағында орналасқан. Осыған байланысты жоба

аясында тұрғындарды қолайсыз аумақтардан жаңа, қауіпсіз жерлерге кезең-кезеңімен көшіру қарастырылған.

Бірінші құрылыс кезеңінде (2025–2031 жж.) 10,8 мың м² тұрғын үй салу және 13,2 мың м² тұрғын үйді пайдаланудан шығару жоспарланған. Осылайша, 2032 жылға қарай тұрғын үй қорының жалпы көлемі 49,6 мың м² құрап, бір адамға шаққандағы тұрғын үймен қамтамасыз ету деңгейі 30,3 м²-ге жетеді.

Есептік кезеңде (2032–2050 жж.) 20,4 мың м² тұрғын үйді бұзу жоспарланған. Жоғалған тұрғын үй қорын толықтыру және халық санының өсуін ескере отырып, 15,7 мың м² тұрғын үй салу жоспарланып отыр. Нәтижесінде, 2050 жылы ауылдағы тұрғын үй қорының жалпы көлемі 44,8 мың м² құрап, бір адамға шаққандағы тұрғын үймен қамтамасыз ету деңгейі 30,5 м²-ге жетеді.

2025–2050 жылдар аралығында жаңа тұрғын үй құрылысының жалпы көлемі 26,5 мың м²-ді құрайды. Жоспарланған құрылысты орналастыру үшін 24,6 га тұрғын үй аумағы қажет болады, оның ішінде:

10,0 га — бірінші кезеңге (2032 жылға дейін);

14,6 га — есептік кезеңге (2050 жылға дейін).

Жаңа тұрғын үй құрылығында усадебтік типтегі үйлерге арналған тығыздық коэффициенті 0,13 қабылданған.

Кестелер 5.1.2–5.1.4-те тұрғын үй қорын қабаттылық, аумақ және халықты жобалық кезеңдерге сәйкес орналастыру бойынша есеп көрсетілген.

Кесте 5.1.2

2025–2031 жылдар аралығында тұрғын үй қорындағы қозғалыс

Атауы	Өлшем бірлігі	Дала үйлер құрылысы (үймен бірге жер учаскесі)
1	2	3
Қолданыстағы тұрғын үй қоры	жалпы ауданы, м ²	51960
Тұрғын үй қорының азаюы	жалпы ауданы, м ²	13200
Сақталатын тұрғын үй қоры	жалпы ауданы, м ²	38760
Жаңа тұрғын үй құрылысына арналған аумақтар	га	10,0
Жаңа тұрғын үй қорының құрылысы	жалпы ауданы, м ²	10800
Жаңа үйлер саны	бірлік	80
Тұрғын үй қорының жалпы ауданы	жалпы ауданы, м ²	49560
Халық саны	адам	1638

Кесте 5.1.3

2032–2050 жылдар аралығында тұрғын үй қорындағы қозғалыс

Атауы	Өлшем бірлігі	Дала үйлер құрылысы (үймен бірге жер учаскесі)
1	2	3
Қолданыстағы тұрғын үй қоры	жалпы ауданы, м ²	49560
Тұрғын үй қорының азаюы	жалпы ауданы, м ²	20400
Сақталатын тұрғын үй қоры	жалпы ауданы, м ²	29160
Жаңа тұрғын үй құрылысына арналған аумақтар	га	14,6
Жаңа тұрғын үй қорының құрылысы	жалпы ауданы, м ²	15660
Жаңа үйлер саны	бірлік	116
Тұрғын үй қорының жалпы ауданы	жалпы ауданы, м ²	44820
Халық саны	адам	1470

Кесте 5.1.4

2025–2050 жылдар аралығында тұрғын үй қорындағы қозғалыс

Атауы	Өлшем бірлігі	Дала үйлер құрылысы (үймен бірге жер учаскесі)
1	2	3
2025 жылғы қолданыстағы тұрғын үй қоры	мың м ²	52,0
2025–2031 жылдар аралығындағы тұрғын үй қорының азаюы	мың м ²	13,2
2025–2031 жылдардағы жаңа тұрғын үй құрылысы	мың м ²	10,8
2032 жылғы тұрғын үй қорының жалпы ауданы	мың м ²	49,6
2032–2049 жылдар аралығындағы тұрғын үй қорының азаюы	мың м ²	20,4

2032–2049 жылдардағы жаңа тұрғын үй құрылысы	мың м ²	15,7
2050 жылғы тұрғын үй қорының жалпы ауданы	мың м ²	44,8

Бағдарламалық инвестиция көлемі

Тұрғын үй құрылысына арналған бағдарлық инвестиция көлемі Алматы облысына арналған «Құрылыс объектілерінің бағалық үлестірілген көрсеткіштері» (УСН РК 8.02-04-2024) деректеріне негізделген.

Есептеулерге сәйкес, 2025–2050 жылдар аралығында ауылдағы тұрғын үй құрылысының жалпы құны шамамен 8 467,2 млн теңгені құрайды. Оның ішінде бірінші кезеңде (2025–2031 жж.) іске асырылатын іс-шараларға арналған инвестиция көлемі 3 456,0 млн теңге деп жоспарланған.

Сонымен қатар, тұрғын үйлерді бұзуға байланысты шығындар 7 392,0 млн теңгені құрайды, оның ішінде бірінші кезеңде — 2 904,0 млн теңге.

Бұзылатын тұрғын үй қорында тұратын тұрғындарға өтемақы сомасын есептеу үшін ауданның екінші нарықтағы тұрғын үйлердің орташа бағасы талданған. Бағалау Krisha.kz арнайы онлайн-платформасында жарияланған өзекті деректер негізінде жүргізілген.

Ескерту керек, есептелген өтемақы сомасы бағдарлық сипатта. Үйлерді нақты сатып алу кезінде әр объектінің техникалық жағдайы, орналасқан жері және басқа да ерекшеліктері ескеріліп, жан-жақты талдау жүргізіледі. Сонымен қатар, мемлекеттік және тәуелсіз бағалау жасалып, оның негізінде меншік иелерімен өтемақы сомасын келісу бойынша келіссөздер жүргізіледі.

5.2. Халықты мәдени-көпшілік және әлеуметтік қызметпен қамтамасыз ету жүйесі

Қазіргі уақытта ауыл аумағында 624 орындық мектеп, 100 орындық мемлекеттік «Ер Тостік» балабақшасы, 50 орындық жеке «Лашынтай» балабақшасы, 25 адамға арналған дәрігерлік амбулатория, жалпы аумағы 50 м² болатын 2 дүкен, сондай-ақ басқа да әлеуметтік және тұрмыстық инфрақұрылым объектілері жұмыс істеп тұр.

2025 жылға арналған ауыл халқының негізгі мәдени-көпшілік қызметпен қамтамасыз етілу деңгейі кесте 5.2.1-де көрсетілген.

Кесте 5.2.1

Мекеме және кәсіпорын атауы	Өлшем бірлігі	Қолданыстағы мекемелер саны	1000 тұрғынға есептелген сыйымдылық көрсеткіші	Норма бойынша қажет	Қамтылу, %
1	2	3	4	5	6
Білім беру мекемелері					
Балабақшалар	орын	150	демографияға байланысты, қамтылу 70% шегінде	19	1 26,2
Жалпы білім беретін ұйымдар	оқушылар	624	6–15 жас аралығындағы балалардың 100%, 16–17 жас аралығындағы балалардың 75%	62	2 38,2
Денсаулық сақтау мекемелері					
Дәрігерлік амбулатория	бір ауысымдағы қабылдау	25	1 нысан 1,5–5,0 мың адамға	1 нысан	1 00
Жедел және шұғыл жәрдем станциясының жылжымалы бригадасы	көлік	1	5 мың адамға	1	1 00,0
Дәріханалар	нысан	1	Жобалау тапсырмасына сәйкес		
Дене шынықтыру және спорт нысандары					
Қоғамдық спорт залдары	еден аумағы, м²	жоқ	80	1 39	-
Қақпақты және ашық бассейндер (қоғамдық пайдалану)	су айнасы, м²	жоқ	25	4 3	-
Мәдениет және өнер мекемелері					
Мәдениет үйі	орын	жоқ	80	1 39	-
Кітапханалар	сақтау бірлігі, мың	жоқ	5	8 ,7	-

Мекеме және кәсіпорын атауы	Өлш ем бірлігі	Қолдан ыстағы мекемелер ГП шегінде	1000 тұрғынға есептелген сыйымдылық көрсеткіші	Норма бойынша қажет	Қамтылу, %
1	2	3	4	5	6
Сауда, қоғамдық тамақтандыру және тұрмыстық қызмет					
Азық-түлік және азық-түлік емес дүкендер	сауда алаңы, м²	50	300	5 20	9, 6
Қоғамдық тамақтандыру кәсіпорындары	орын	жоқ	40	6 9	-
Тұрмыстық қызмет көрсету кәсіпорындары	жұмыс орны	жоқ	7	1 2	-
Коммуналдық қызмет көрсету мекемелері					
Монша	орын	жоқ	7	1 2	-
Организации и учреждения управления, финансирования					
Байланыс бөлімшелері	нысаны	1	Жобалау сәйкес	тапсырмасына	
Аудандық полиция пункті	нысаны	жоқ	Жобалау сәйкес	тапсырмасына	
Тұрғын-үй коммуналдық шаруашылық мекемелері					
Қонақ үйлер	орын	жоқ	6	1 0	-
Өрт сөндіру депосы	өрт депосы	жоқ	СП РК 2.02-105-2014 сәйкес	1	-
	өрт көлігі	жоқ		2	-

Қолдағы деректерге қарағанда, ауылдағы әлеуметтік инфрақұрылымның негізгі объектілері ішінара қалыптасқан. Халық 100% балабақшалармен, жалпы білім беру ұйымдарымен, дәрігерлік амбулаториямен, жедел жәрдем бригадасымен және дәріханамен қамтамасыз етілген.

Дегенмен, кейбір бағыттар бойынша айтарлықтай тапшылық байқалады. Спорт залдары, бассейндер, мәдениет үйі, кітапхана, қоғамдық тамақтану және тұрмыстық қызмет көрсету кәсіпорындары, қонақүй, монша, өрт сөндіру бекеті және полиция учаскелік пункті жоқ. Сауда

объектілері бойынша қамтамасыз ету деңгейі де төмен — нормативтік қажеттіліктің 9,6 %-ын құрайды.

Осылайша, кейбір негізгі объектілердің болуына қарамастан, Қайрат ауылындағы мәдени-көпшілік және әлеуметтік қызмет көрсету жүйесі қазіргі нормативтерге толық сәйкес келмейді және кезең-кезеңімен дамытуды қажет етеді.

Жобалық ұсыныстар

Ауылдың генеральдық жоспарына әлеуметтік инфрақұрылымды дамыту бойынша ұсыныстар жаңа әлеуметтік-экономикалық және қала құрылысы жағдайларына бағытталған және халықтың әртүрлі сұраныстарын қанағаттандыруға арналған.

Қызмет көрсету ұйымдары мен кәсіпорындардың қамтамасыз етілу нормалары СП РК 3.01-101-2013 «Қалаларды және ауылдық елді мекендерді жоспарлау және құрылыс» стандарттарына сәйкес қабылданған. Қабылданған есептеу нормалары ауылдық ортаның сапасы үшін минималды стандарттарды көрсетеді.

Балабақшалар

Ауылдағы балабақшаларға қажеттілік халықтың демографиялық құрылымына сәйкес есептелген. Мәліметтер кесте 5.2.2-де көрсетілген.

Кесте 5.2.2

Халықтың балабақшаларға қажеттілігі

Көрсеткіш атауы	Бірінші кезек	Есептеу мерзімі
1	2	3
Бала-бақша жасындағы балалар саны (2–5 жас), адам	161	143
Бала-бақшамен қамтылу пайызы, %	70%	70%
Бала-бақшаларға қажеттілік, орын	112	100

Қазіргі уақытта ауылда екі балабақша жұмыс істейді: 100 орындық мемлекеттік «Ер Төстік» және 50 орындық жеке «Лашынтай» балабақшасы. Балабақшалардың жалпы қуаты 150 орын болып, халықтың барлық қажеттілігін 100% қамтамасыз етеді. Сондықтан жобада жаңа балабақшаларды салу қарастырылмаған.

Жалпы білім беру ұйымдары

Жалпы білім беру ұйымдарына қажеттілік мектеп жасындағы балалар саны мен оның болашақтағы өзгеру тенденциясына негізделіп есептелген. Мәліметтер кесте 5.2.3-те көрсетілген.

Кесте 5.2.3

Халықтың жалпы білім беретін мектептерге қажеттілігі

Көрсеткіш атауы	Бірінші кезек	Есептеу мерзімі
Мектеп жасындағы балалар саны (6–15 жас), адам	221	209
Мектеп жасындағы балалар саны (16–17 жас), адам	61	55
Орта біліммен қамтылу 75% деңгейінде мектеп жасындағы балалар саны (16–17 жас), адам	46	41
Жалпы білім беретін мектептерге қажеттілік, орын	267	250

Ауылда І. Саттаров атындағы 624 орындық КММ «Орта мектеп» жұмыс істейді, бұл мектеп жасындағы балалардың қажеттілігін толық қамтамасыз етеді. Мектеп орындарымен қамтамасыз ету деңгейі 100% құрайды. Жобалық кезеңде жаңа жалпы білім беретін мектеп салу қарастырылмаған.

Денсаулық сақтау ұйымдары

Ауылда дәрігерлік амбулатория жұмыс істейді, оның өткізу қабілеті бір ауысымда 25 адамға арналған, сондай-ақ бір жедел жәрдем көлігі және дәріхана бар. Бұл объектілердің болуы тұрғындарға бастапқы медициналық көмек пен жедел қызмет көрсетуді толық қамтамасыз етеді.

Спорттық және дене шынықтыру кешендері

Қазіргі уақытта ауыл аумағында тек жалпы ауданы 1,0 га болатын ашық спорт алаңдары бар. Капиталдық спорттық ғимараттар жоқ.

Жобада заманауи спорттық кешенді салу қарастырылған, оған көпфункционалды спорт залы мен бассейн кіреді. Бұл объектіде жаттығулар, жарыстар мен бұқаралық іс-шаралар өткізіледі, сондай-ақ физикалық белсенділікті арттыру, тұрғындардың денсаулығын нығайту және әлеуметтік интеграция деңгейін көтеру мүмкіндігі туады.

Мәдениет және өнер мекемелері

Ауылда мәдени-сауық мекемелері мен кітапханалар мүлде жоқ.

Жобаның бірінші кезеңінде 120 орындық клуб және 10 000 бірлік қорына ие 10 оқу орынды кітапхана салу қарастырылған. Бұл іс-шаралар тұрғындарды мәдени қызметпен қамтамасыз ету деңгейін арттыруға, бос уақытын тиімді ұйымдастыруға және мәдени мұраны сақтауға мүмкіндік береді.

Сауда-экономикалық және қызмет көрсету салалары Ауылдағы сауда-экономикалық және қызмет көрсету саласы сауда кәсіпорындары, қоғамдық тамақтану, тұрмыстық қызметтер, шағын бизнес және кәсіпкерлік құрылымдар арқылы ұсынылған. Бұл салалар жергілікті экономиканы дамытуда, тұрғындардың кәсіпкерлік белсенділігін ынталандыруда және жұмыс орындарын құруда маңызды рөл атқарады.

Қазіргі уақытта ауылда екі дүкен (жалпы сауда алаңы 50 м²) және пошта жұмыс істейді.

Жоба аясында жоспарланған іс-шаралар:

Жалпы ауданы 400 м² болатын дүкендер салу;

50 орындық кафе ашу;

10 жұмыс орнына арналған тұрмыстық қызмет көрсету кәсіпорындары;

10 орындық монша салу.

Генеральдық жоспар аясында әлеуметтік инфрақұрылымды дамыту іс-шаралары тұрғындардың өмір сүру жағдайын жақсартуға, коммерциялық белсенділікті арттыруға, жаңа бәсекеге қабілетті жұмыс орындарын құруға және жергілікті бюджетке қосымша түсімдер әкелуге мүмкіндік береді.

Бағдарлық инвестиция көлемі

Мәдени-көпшілік және тұрмыстық объектілерге арналған бағдарлық инвестиция көлемі Алматы облысына арналған «Құрылыс объектілерінің бағалық үлестірілген көрсеткіштері» (УСН РК 8.02-04-2024) деректеріне негізделген.

Есептеулерге сәйкес, 2025–2050 жылдар аралығында ауыл аумағында мәдени-көпшілік және тұрмыстық объектілерін салудың жалпы құны шамамен 809,4 млн теңгені құрайды, оның ішінде бірінші кезеңде (2025–2031 жж.) іске асырылатын іс-шараларға арналған инвестиция көлемі 612,8 млн теңгені құрайды.

Кесте 5.2.4

Ауылдағы мәдени-тұрмыстық қызмет көрсету мекемелері мен кәсіпорындарын есептеу

Мекемеле р мен кәсіпорындардың атауы	Өлшем бірлігі	Қолданыстағы мекемелер	1000 тұрғынға есептік сыйымдылық көрсеткіші	Бірінші кезек - 2025-2031 ж.ж.		Барл ығы 2032 жыл басына	Есептеу мерзімі - 2032-2049 ж.ж.		Барл ығы 2050 жыл басына
				Норма бойынша қажет	Жаңа құрылыс		Норма бойынша қажет	Жаңа құрылыс	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Білім беру мекемелері									
Мектепке дейінгі балалар мекемелері	орын	1 50	демограф ияға байланысты, қамту 70% шегінде	1 12		150	1 00		150
Жалпы білім беретін ұйымдар	оқушылар	6 24	6–15 жастағы балалардың 100%, 16–17 жастағы балалардың 75%	2 67		624	2 50		624
Денсаулық сақтау мекемелері									
Дәрігерлік амбулатория	ауысымды қабылдау саны	2 5	1,5–5,0 мың адамға 1 нысан			25			25
Жедел және шұғыл медициналық көмек станциясының	автокөлік	1	5 адамға 1 мың	1		1	1		1

Мекемеле р мен кәсіпорындарды ң атауы	Өлшем бірлігі	Қолданыстағы мекемелер	1000 тұрғынға есептік сыйымдылық көрсеткіші	Бірінші кезек - 2025-2031 ж.ж.		Барл ығы 2032 жыл басына	Есептеу мерзімі - 2032-2049 ж.ж.		Барл ығы 2050 жыл басына
				Норма бойынша қажет	Жаңа құрылыс		Норма бойынша қажет	Жаңа құрылыс	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
көшпелі бригадасы									
Сүт асханалары	порция		1 жасқа дейінгі 1 балаға тәулігіне 4 порция	8 5			8 8		
Тарату пункттері	жалпы алаң, м²		1 жасқа дейінгі 1 балаға 0,3 м²	6			7		
Дәріханалар	нысан	1	жобалау тапсырмасына сәйкес			1			1
Спорт және дене шынықтыру-сауықтыру мекемелері									
Спорттық аумақ	га	1, 0	0,7-0,9	1, 1	0, 3	1,3	1, 0		1,3
Жалпы пайдаланудағы спорт залдары	м²		80	1 31	3 00	300	1 18		300
Жабық және ашық бассейндер	м² су айдыны		25	4 1	1 50	150	3 7		150
Мәдениет және өнер мекемелері									

Мекемеле р мен кәсіпорындардың атауы	Өлшем бірлігі	Қолданыстағы мекемелер	1000 тұрғынға есептік сыйымдылық көрсеткіші	Бірінші кезек - 2025-2031 ж.ж.		Барл ығы 2032 жыл басына	Есептеу мерзімі - 2032-2049 ж.ж.		Барл ығы 2050 жыл басына
				Норма бойынша қажет	Жаңа құрылыс		Норма бойынша қажет	Жаңа құрылыс	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Клуб	орын		80	31	1	120	18	1	120
Кітапхана лар	мың бірлік		5	8	1	10	7		10
	Оқу залындағы орындар		4	7	1	10	6		10
Сауда, қоғамдық тамақтану және тұрмыстық қызмет көрсету кәсіпорындары									
Азық- түлік және азық- түлік емес дүкендер	м²	5	300	91	1	150	41	3	450
Қоғамды қ тамақтану кәсіпорындары	орын		40	6	5	50	9	5	50
Тұрмыст ық қызмет көрсету кәсіпорындары	жұмыс орны		7	1	2	2	0	1	10
Коммуналдық қызмет көрсету кәсіпорындары									
Моншала р	орын		7	1			0	1	10

Мекемеле р мен кәсіпорындарды ң атауы	Өлшем бірлігі	Қолданыстағы мекемелер	1000 тұрғынға есептік сыйымдылық көрсеткіші	Бірінші кезек - 2025-2031 ж.ж.		Барл ығы 2032 жыл басына	Есептеу мерзімі - 2032-2049 ж.ж.		Барл ығы 2050 жыл басына
				Норма бойынша қажет	Жаңа құрылыс		Норма бойынша қажет	Жаңа құрылыс	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Кір жуу орындары	кг/ауысы м		60	9 8			8 8		
Химиялы қ тазалау орындары	кг/ауысы м		3,5	6			5		
Басқару және қаржыландыру ұйымдары мен мекемелері									
Пошта байланысы бөлімшесі	нысан	1	Халық саны 2000 адамнан кем емес	1		1	1		1
Учаскелік полиция пунктi	нысан		Тұрғын ауданға 1		1	1			1
Банк бөлімшесі	операция лық орын		1–2 мың адамға 1	1			1		
Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық мекемелері									
Қонақ үйлер	орын		6	1 0			9		
Қоғамды қ дәретханалар	құрал		1	2		1	1		1
Өрт сөндіру депосы	Өрт сөндіру депосы			1			1		

Мекемеле р мен кәсіпорындарды ң атауы	Өлшем бірлігі	Қолданыстағы мекемелер	1000 тұрғынға есептік сыйымдылық көрсеткіші	Бірінші кезек - 2025-2031 ж.ж.		Барл ығы 2032 жыл басына	Есептеу мерзімі - 2032-2049 ж.ж.		Барл ығы 2050 жыл басына
				Норма бойынша қажет	Жаңа құрылыс		Норма бойынша қажет	Жаңа құрылыс	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Өрт сөндіру көлігі		ҚР ҚНЖЕ 2.02-105-2014 сәйкес	2			2		
Жерлеу қызметі бюросы									
Дәстүрлі жерлеу зираты	га	1, 2	0,24	0, 4		1,2	0, 4		1,2

АУДАННЫҚ ЖОСПАРЛАУ ЖӘНЕ КЕҢІСТІКТІ ҰЙЫМДАСТЫРУ

Ауылдық елді мекеннің аудандық әкімшілік жүйедегі орны

Еңбекшіқазақ ауданы, оның аумағында Қайрат ауылы орналасқан, Алматы облысының шығыс бөлігінде орналасқан және шығысында – Ұйғыр, батысы мен солтүстік-батысында – Талғар, оңтүстігінде – Кеген аудандарымен шектеседі. Аудандың солтүстік шекарасы Қапшағай су қоймасының оңтүстік жағалауы мен Алматы облысының шекарасы арқылы өтеді.

Аудандағы өзендер: Есік, Түрген, Киикбай, Шолақ, Шыбықты, Белшабдар, Қаратұрық, Лаварсаз, Асы және Шелек. Ауданды шығыстан батысқа қак өтетін үлкен суармалы канал – Үлкен Алматы каналы (Д.Қонаев атындағы БАК). Тауларда кішігірім мұздық көлдер бар (Есік, Жасылкөл және т.б.). Өзені бойында шағын ГЭС салынған. Таулардың беткейлерінде Тау-Түрген және Қорам минералды көздері бар.



Аудан аумағында Іле-Алатау мемлекеттік ұлттық табиғи паркінің 63,5 мың га болатын бөлігі, Алматы қорығы, Іссік қорғаны, Шынтүрген заказнигі (889 га) орналасқан.



Сыртқы жолдар желісінің схемасы

Қайрат ауылы Алматы облысының Еңбекшіқазақ ауданына қарасты Асын ауылдық округінің құрамына кіреді. Ауыл ауылдық округ орталығы – Қызылшарық ауылынан шамамен 6 км, ал аудан орталығы – Есік қаласынан шамамен 90 км қашықтықта орналасқан.

Қайрат ауылы Еңбекшіқазақ ауданының шығыс бөлігінің көрікті таулы етегінде, Шелек өзенінің батыс (сол) жағалауында орналасқан. Алматы қаласына қашықтығы шамамен 140 км, ал облыс орталығы – Қонаев қаласына қашықтығы 160 км-ден асады.

Қайрат ауылының аудан орталығы – Есік қаласымен байланысы жергілікті маңызы бар автожол арқылы жүзеге асады. Жол Үлкен Алматы каналы бойымен созылып жатыр. Ауылдан солтүстікке, шамамен 10 км қашықтықта республикалық маңызы бар А-2 II-санатты «Алматы – Хоргос» жолы өтеді. Ауылдың шығыс шекарасы бойымен екі ірі магистральды біріктіретін автомобиль жолы жүргізілген. Ауылдан шығысқа қарай Көкпек – Кеген – Қырғызстан шекарасы (Құлжа трактының учаскісі) арқылы өтетін автожол орналасқан. Ауылдан батысқа қарай Қайрат ауылы мен көрші Дикан ауылын және одан әрі ауылдық округ орталығы – Қызылшарық ауылын қосатын жол өтеді. Осылайша, Қайрат ауылы республикалық және облыстық маңызы бар сыртқы жол жүйесімен жақсы байланысқа ие деп қорытынды жасауға болады.

Ауылдың барлық жағынан егістік алқаптар, көптеген шаруашылықтардың суармалы ауылшаруашылық жерлері орналасқан. Ауылдан шығысқа қарай Шелек өзені ағып өтеді, одан Д. Қонаев атындағы

Үлкен Алматы каналы бастау алады. Канал тармағы ауылдан оңтүстік-батысқа қарай, шамамен 500 м қашықтықта өтеді. Канал суы суару, өнеркәсіптік, шаруашылық және рекреациялық қажеттіліктерге пайдаланылады.

Жоспарлау шектеулері

Жоспарлау шектеулері – бұл белгілі бір аумақта қала құрылысы әрекеттерін, соның ішінде абаттандыру мен жасыл желекті қалыптастыруды шектейтін шарттар мен талаптар. Бұл шектеулер аумақты пайдалану ерекше жағдайларымен байланысты.

Маңызды табиғи объектілерді сақтау, өнеркәсіптік, коммуналдық және көлік нысандарының тұрғын аймаққа теріс әсерін болдырмау, сондай-ақ төтенше жағдайлар кезінде қауіпсіздікті қамтамасыз ету мақсатында жоспарлау шектеулері аймақтары белгіленеді. Бұл аймақтар қазіргі аумақ жағдайының схемасында (тірек жоспарда) көрсетіледі.

Санитарлық-қорғаныш аймақтары Қайрат ауылы мен оған іргелес аймақта орналасқан гидрографиялық және коммуналдық нысандардан белгіленген.

Қазақстан Республикасының Су ресурстарын пайдалану және қорғау комитетінің Балқаш-Алакөл бассейндік инспекциясының берген анықтамасына сәйкес, Қайрат ауылының маңындағы **Үлкен Алматы каналы (БАК)** және **Шелек өзені** үшін су қорғау жолақтары мен аймақтары келесідей:

Үлкен Алматы каналы:

- Су қорғау жолақтары – 35 м
- Су қорғау аймағы – 36–500 м

Шелек өзені:

- Су қорғау жолақтары – 35–100 м
- Су қорғау аймағы – 500–1000 м

Алматы облысы Ветеринария басқармасынан алынған анықтамаға сәйкес, ауыл шегінде, солтүстік шетінде сібір жарасы зираты орналасқан. Оның санитарлық-қорғаныш аймағының радиусы 1000 м, бұл жерде тұрғын және қоғамдық құрылыстың кварталдары орналасқан, яғни ауылдың солтүстік жартысы.

Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2021 жылғы 12 қарашадағы № КР ДСМ-114 бұйрығына сәйкес, 2-тарау, «Өте қауіпті жұқпалы ауруларды алдын алу мақсатында санитарлық-эпидемиологиялық, санитарлық-профилактикалық іс-шараларды ұйымдастыру және жүргізуге қойылатын санитарлық-эпидемиологиялық талаптар», 2-бап бойынша, бұл аумақтарда кез келген шаруашылық қызметті жүргізу және перспективалық дамуын жоспарлау мүмкін емес. Қауіпті аймақта тұратын халық эвакуациялануға тиіс.

Қазіргі архитектуралық-жоспарлау құрылымының сипаттамасы

Қайрат ауылының аумағы қазіргі шекаралар шегінде 170 га құрайды. Халық саны 2025 жылғы басында – 1733 адам.

Ауылдың қалыптасқан жоспарлау құрылымына ең үлкен әсер көрсететін факторлар – сыртқы көлік байланыстары, жердің жазық рельефтік сипаты

және гидрографиялық желі элементтері: Шелек өзені, ауылдың шығыс бөлігінен ағып өтетін және Конаев атындағы Үлкен Алматы каналының ауылдың оңтүстік-батысынан өтетін тармағы.

Ауылдың кеңістік құрылымы дерлік тіктөртбұрышты, ықшам конфигурацияға ие болып, шығыс жағынан Қайрат–Шелек жергілікті маңызы бар автожолымен, қалған үш жағынан ауылшаруашылық жерлерімен шектелген.

Көлік-жоспарлау құрылымы ендік бағыттағы, батыстан шығысқа қарай бағытталған және меридиандық бағыттағы, оңтүстіктен солтүстікке қарай бағытталған көшелер торымен көрсетілген. Кварталдардың ауданы 3-тен 5 га-ға дейін. Кварталдардың қалыптасуы негізгі ауылдық көшелер – Абай және Ғапаров көшелеріне бағынышты.



Ауылдық құрылыс панорамасы



Ауылдық көшелерді салу

Тұрғын үй құрылысы ауылға тән көрініске ие және негізінен жеке қосалқы учаскесі бар үйлермен қалыптасқан. Жеке қосалқы учаскелердің ауданы орта есеппен 0,1–0,2 га құрайды.

Қоғамдық орталық ауылдың орталық бөлігінде, Гапаров көшесінен батысқа қарай орналасқан. Оның кеңістігі композициялық тұрғыдан қалыптаспаған, қоғамдық мақсаттағы жеке нысандар арасында жоспарлық байланыс жоқ. Мұнда Саттаров атындағы мектептің ғимараты балабақшамен бір аумақта орналасқан, сондай-ақ пошта және мешіт ғимараттары бар. Мектептің батысында үлкен спорт алаңы орналасқан. Орталықтан аздап қашықтықта, солтүстігінде және шығысында дәрігерлік амбулатория мен дүкен ғимараттары орналасқан.



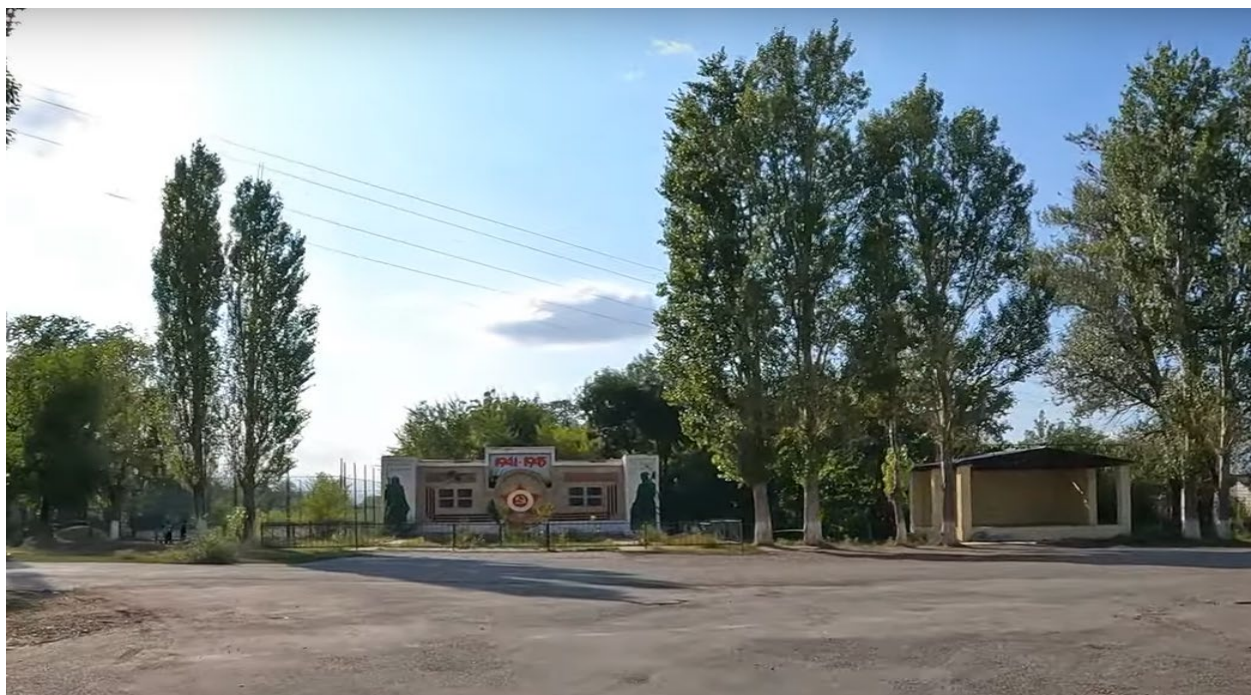
Саттарова атындағы мектеп



Ауылдық амбулатория

Мешит

Мектеп аумағының солтүстігінде ауданы 4 га-дан астам саябақ зонасы орналасқан. Саябақта Екінші дүниежүзілік соғыс ардагерлеріне арналған мемориал орнатылған.



Екінші дүниежүзілік соғыс ардагерлеріне арналған ескерткіш кешені

Қоғамдық пайдалану үшін жасыл желектер қоғамдық ғимараттар маңындағы көгалдандырумен ұсынылған. Алқаптық орналасуының арқасында, яғни құнарлы тау етегіндегі жерлерде орналасқандықтан, ауылдың көшелері, қоғамдық кеңістіктері және жеке үй аумақтары жақсы көгалдандырылған. Дегенмен, елді мекен аумақтарының, әсіресе оның шеткі аймақтарының абаттандыру деңгейі өте төмен екенін атап өту қажет.

Жобалық сәулет-жоспарлау ұйымдастырылуы және аумақтарды дамыту

Сәулет-жоспарлау құрылымының дамуы

Жалпы жоспардың сәулет-жоспарлау шешімінің негізіне экологиялық және қала құрылыстық міндеттерді кешенді шешуге, ауылдың бар жоспарлау құрылымын сақтай отырып жетілдіруге, қалыптасқан көлік байланыстарын және табиғи-ландшафттық ортаны ескере отырып, заманауи абаттандырылған елді мекен құру идеясы негізделген.

Жобаның негізгі мақсаты – заманауи сәулет-жоспарлау қалалық ортаны қалыптастыру, жаңа игерілетін аумақтардың құрылыстарын бар құрылыстармен үйлестіру, тұрғындарға мәдени-быттық нысандар кешенін қамтамасыз ету, қала құрылыстық нормалар талаптарына сәйкес, сондай-ақ бар ресурстық мүмкіндіктерді ескере отырып еңбек орындарын ұйымдастыру.

С. Қайрат ауылындағы қалыптасқан сәулет-жоспарлау жағдайын талдау жалпы жоспар алдында басты міндеттер ретінде елді мекеннің біртұтас құрылымын құру, ыңғайлы көлік және жаяу жүргіншілер байланыстарын ұйымдастыру болып табылатынын көрсетеді.

С. Қайрат ауылын дамыту жалпы жоспарын әзірлеу кезінде келесі принциптер ескерілген:

- Әртүрлі функционалдық аймақтарды байланыстыратын, санаттарға нақты бөлінген, біртұтас өзара байланысқан және ыңғайлы көшелер мен жолдар желісін қалыптастыру;

- Қалыптасқан тұрақты құрылысты барынша сақтау;
- Рекреациялық аймақ элементтерін, қоғамдық пайдалану және арнайы көгалдандыруды қамтитын біртұтас көгалдандыру жүйесін жасау;
- Аумақтың рационалды функционалды зоналануын, әр функционалды аймақтардың өзара байланысын қамтамасыз ету, әкімшілік-қоғамдық ғимараттар мен құрылыстарды, әлеуметтік мәдени, денсаулық сақтау және спорт нысандарын тиімді орналастыру;
- Желдерден, өнеркәсіптік, коммуналдық-қойма объектілерінің зиянды әсерінен қорғау мақсатында санитарлық-қорғаныш белдеулерін құру;
- Заманауи типтегі құрылыс үлгілері бойынша жаңа тұрғын аудандарын қалыптастыру;
- Жақын орналасқан елді мекендермен ыңғайлы ішкі көлік байланысын қамтамасыз ету.

Ауылдың сәулет-жоспарлау құрылымы және функционалды зоналану

Ауылдың сәулет-жоспарлау құрылымы және функционалды зоналану қалыптасқан қала құрылыстық жағдай негізінде шешілген және тұрғындар үшін ең тиімді және қолайлы орта құруға бағытталған.

Қабылданған аумақтық модель – алдыңғы даму кезеңдерінің органикалық жалғасы болып табылады, аумақтарды пайдалану бойынша қазіргі заманғы үрдістерге сәйкес келеді және өмір талап ететін жаңа жағдайларға икемделе алады.

Жалпы жоспар қабылдаған жоспарлау құрылымы қалыптасқан тіктөртбұрышты көшелер торына сәйкес жасалған және ауылдың келесі даму кезеңдерінде сақталады. Жоба бойынша ауылдың барлық аудандарын орталық бөліспен байланыстыратын негізгі композициялық осьтер бөлінген. Бұл мақсатта негізгі ауылдық көше – Гаппарова көшесі, ол меридиандық бағытта ауылдың орталық бөлігін кесіп өтеді және оны батыс және шығыс бөліктерге бөліп тұрады.

Қабылданған сәулет-жоспарлау шешімі келесі факторлар негізінде бар және жаңа игерілетін аумақтарды ең рационалды және үнемді пайдалануға мүмкіндік береді:

- Қалыптасқан аумақтық-жоспарлау құрылымын жаңа игерілетін аумақтармен үйлестіре отырып одан әрі дамыту, әкімшілік орталықты қалыптастыру;
- Тұрғын үйлердің, қоғамдық ғимараттардың, мәдени-быттық нысандардың және жасыл желектердің барынша сақталуы;
- Жұмыс орындарына, жалпы ауылдық қоғамдық орталыққа, мәдени-быттық қызмет көрсететін мекемелерге және демалыс аймақтарына ыңғайлы байланыс қамтамасыз ететін көшелер желісінің рационалды құрылымы;

- Жалпы пайдалану үшін жасыл желектер жүйесін, санитарлық-қорғаныш, желден қорғау және су қорғау аймақтарын ұйымдастыру.

Ауылдың негізгі аумақтық дамуы оңтүстік бағытта жүзеге асады, өйткені сол жерде құрылыстан бос, көлемі аз аумақтар бар.

Аумақты функционалдық зоналау принциптері

Анық функционалдық зоналау – қазіргі заманғы қала құрылысының негізгі принциптерінің бірі болып табылады және елді мекеннің өмір сүру қауіпсіздігін қамтамасыз етеді. Жоба бойынша ауыл аумағындағы қалыптасқан функционалдық зоналау жүйесі сақталады.

Қазіргі таңда ауыл аумағы екі негізгі функционалдық зонадан тұрады, оларды қазіргі жалпы жоспар өз дамуымен жалғастырады:

Тұрғын зона – ауылдың қазіргі шекараларында қалыптасқан, жалпы жоспар шешімдеріне сәйкес, өзінің дамуын оңтүстік бағытта жалғастырады.

Қоғамдық зона – тарихи түрде орталық бөлікте қалыптасқан, сонымен қатар өзінің аумақтық дамуын оңтүстік бағытта жалғастырады.

Тұрғын құрылыс дамуы

Жоспарланатын ауылдың ауылдық ерекшеліктерін ескере отырып, жоба бойынша усадьба типіндегі үйлерден тұратын құрылыс сақталады.

Жаңа усадьба типіндегі үйлердің құрылысы бос аумақтарда кеңінен ұсынылады. Жаңа аумақтардың жалпы ауданы шамамен 25 га құрайды.

Жаңа құрылыстардың транспорттық-жоспарлау құрылымы ауылдық көшелердің қалыптасқан торының жалғасы болып табылады, ол тіктөртбұрышты усадьба кварталдарын қалыптастырады. Жеке учаскелердің ауданы кемінде 0,1 га болады.

Тұрғын құрылыстың солтүстік бөлігі, сибир ауруы қорымының санитарлық-қорғаныш аймағында орналасқан, 53 га құрайды. Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2021 жылғы 12 қарашадағы № КР ДСМ-114 «Санитарлық-эпидемиологиялық талаптар» бұйрығына сәйкес, сибир ауруы қорым аймағында тұратын тұрғындар көшіріледі. Көшірілуге 217 тұрғын үй жатады.

Халықты орналастыру ауылдың оңтүстік бөлігінде, бос аумақтарда усадьба типіндегі кварталдар қалыптастырумен қарастырылады.

Қалыптасқан усадьба құрылысы сақталатын аудандарда жер учаскелерін рационалды пайдалану, қалыңдату және қала құрылыстық регламенттерді сақтау қажет.

Ауыл аумағын жаңа жобалық ұйымдастырумен үйлестіре отырып, көшелер мен жол желісін реттеу, инженерлік инфрақұрылымды ұйымдастыру және аумақты көгалдандыру бойынша бірқатар шаралар жүргізілуі тиіс.

Развитие общественного центра

Современный общественный центр населенного пункта - это сложное архитектурное образование, планировочно- и пространственно-организованная среда, включающая административные, культурно-

просветительные, торгово-бытовые здания, примыкающие улицы, бульвары, скверы, а также элементы благоустройства.

К решению общественного центра села предъявляется комплекс требований:

- градостроительных, обусловленных необходимостью создания удобных и наиболее коротких связей общественного центра с основными структурными элементами и внешней зоной села;
- санитарно-гигиенических, направленных на создание удобных, безопасных, наилучших в микроклиматическом отношении условий эксплуатации общественного центра;
- экономических, определяющих необходимость достижения компактности застройки, максимального блокирования или кооперирования зданий, разумного сокращения размеров участка;
- архитектурно-художественных, направленных на создание целостного, характерного для сельского поселка высокохудожественного облика его центра.

Объекты общественного центра в общей структуре населенного пункта будут размещаться вдоль центральной сельской улицы Гаппарова, призванным обслуживать тяготеющее население. Их строительство предлагается на свободных от застройки территориях, в центральной части села.

В соответствии с потребностями с. Қайрат в объектах соцкультбыта, в состав общественного центра войдут здания сельского дома культуры, физкультурно-оздоровительного комплекса, баня и другие коммерческие объекты.

Следует уделять должное внимание благоустройству окружающего общественного пространства. Малые архитектурные формы, бассейны, газоны и цветники дополняют архитектуру центра.

Қоғамдық орталықтың дамуы

Қазіргі заманғы елді мекеннің қоғамдық орталығы – бұл күрделі сәулет нысаны, жоспарлық және кеңістіктік ұйымдастырылған орта, оған әкімшілік, мәдени-ағартушылық, сауда-қызмет көрсету ғимараттары, олармен шектесетін көшелер, бульварлар, саябақтар және абаттандыру элементтері кіреді. К қоғамдық орталыққа градостроительный, санитарлық-гигиеналық, экономикалық және сәулет-өнерлі талаптар қойылады. Градостроительный талап – қоғамдық орталықты негізгі құрылымдық элементтермен және ауылдың сыртқы аймағымен ыңғайлы және қысқа байланыстар арқылы жалғау. Санитарлық-гигиеналық талап – орталықты пайдалану кезінде ыңғайлы, қауіпсіз, микроклиматтық жағынан қолайлы жағдай жасау. Экономикалық талап – құрылыс көлемін ықшамдау, ғимараттарды барынша блоктау немесе кооперлеу және учаскенің ауданын азайту. Сәулет-өнерлі талап – ауылдық елді мекенге тән тұтас және көрікті орталық бейнесін жасау.

Қоғамдық орталық объектілері ауылдың орталық көше – Гапарова көшесі бойында орналастырылады, тұрғындарды қызмет көрсетумен қамтамасыз етеді. Оларды бос аумақтарда, ауылдың орталық бөлігінде салу ұсынылады. Ауылдағы әлеуметтік-күрделі қызмет көрсету қажеттіліктерін ескере отырып, қоғамдық орталық құрамына ауыл мәдениет үйі, дене шынықтыру және сауықтыру кешені, монша және басқа коммерциялық нысандар кіреді. Қоршаған қоғамдық ортаны абаттандыруға көңіл бөлу қажет. Кішкентай сәулет формалары, бассейндер, шөп алқаптар және гүлзарлар орталық сәулетін толықтырады.

Тасымал және көше-жол желісі

Қазіргі заманғы көше-жол желісі мен көлік жағдайы

Сыртқы

көлік

байланыстары

Қайраттың сыртқы байланыстары автомобиль көлігі және автомобиль жолдары арқылы қамтамасыз етіледі. Теміржол арқылы жүк және жолаушылар тасымалы Алматы облысы мен облыстық орталық – Қонаев қаласының теміржол станцияларынан жүзеге асырылады.

Әуе арқылы жүк және жолаушылар тасымалы Алматы қаласының халықаралық әуежайы арқылы жүргізіледі.

Сыртқы

автомобиль

жолдары

Қайрат ауылы Алматы облысы, Еңбекшіқазақ ауданы аумағында орналасқан. Сыртқы автомобиль жолдарының негізгі желісі республикалық маңызы бар А-19 автожолы – Алматы – Хоргос (Құлжа трактісі) бағыты, ол ауылдың солтүстігінен өтіп, 11 км-ден аз қашықтықта орналасқан. Бұл жол Алматы қаласы мен Қазақстанның шығыс аймақтарын автомобиль байланыстарымен қамтамасыз етеді.

С. Қайраттың солтүстік-шығыс жағынан А-6 автожолы өтеді, ол Алматы облысын Қырғызстанмен байланыстырады. Ауылдың шығыс шекарасы бойымен жергілікті маңызы бар жол өтеді, ол Алматы – Хоргос автожолын БАК бойымен өтетін жолмен қосады.

Автомобиль көлігі

Қалааралық және қала маңы автобус тасымалы

Қала маңы жолаушылар тасымалы ең жақын орналасқан Шелек ауылындағы автовокзалдан жүргізіледі.

Жолаушылар тасымалы жеке автокөлікпен қамтамасыз етіледі. Жергілікті маршрут Шелек – Асы-ага село Қайрат арқылы Абая көшесімен өтеді. Ауылдағы автобустың аялдамалары талап бойынша ұйымдастырылады. Қалааралық және қала маңы жолаушылар тасымалына жеке кәсіпкерлер де қатысады, олар өздерінің жеке автокөліктерін пайдаланады.

Жүк

көлігі

Қайратта жүк көліктері паркі жоқ. Ауылдың жүк тасымалымен қамтамасыз етілу деңгейінің төмендігі – автокөліктердің көбінің жеке адамдарда болуымен байланысты.

Болашақта негізгі тасымалданатын жүктерге тұтыну тауарлары, коммуналдық және құрылыс материалдары жатады.

Жеңіл

автокөлік

Қайрат тұрғындарының жеке автокөліктері қазіргі уақытта үй шаруашылықтарының аумақтарында сақталады. Автокөлік қызметі объектілері ауыл шегінен тыс, Алматы-Хоргос автожолы бойында және Шелек ауылында орналасқан.

Көше-жол

желісі

Жоспарланатын аумақтағы көше-жол желісі ауылдың орталық бөлігінен өтетін негізгі көшелермен және оларға перпендикуляр бағытталған ендік көшелермен ұсынылған. Практикалық тұрғыдан барлық жергілікті көшелер қатты жабындымен қамтамасыз етілген. Қалған көшелер мен жолдар жергілікті топырақтан жасалған.

Көше-жол желісі мен көлікті дамыту бойынша жобалық ұсыныстар

Көше-жол

желісін

дамыту

Ішкі көше-жол желісін дамыту жүйесі бар желіні ескере отырып жоспарланған, ол ауылдың жоспарлық құрылымымен және оған қосылған аумақтармен үйлестіріліп қарастырылады. Бұл басқа елді мекендермен, қала маңы аймағындағы нысандармен, сыртқы көліктермен және жалпы желідегі автомобиль жолдарымен ыңғайлы, жылдам және қауіпсіз транспорттық байланыс қамтамасыз етеді.

Көшелердің категориялары мен көлденең профилінің параметрлері ҚР СҚ 3.01-101-2013 «Қалалық және ауылдық елді мекендерді жоспарлау және құрылыс» нормаларына сәйкес қабылданған. Қолданыстағы көше-жол байланыстары сақталады, ал болашақта оларды реконструкциялап, нормаларға сәйкес деңгейге жеткізу қарастырылған.

Жоспарланатын ауылдың көше-жол желісі мына категорияларға бөлінеді:

- **Ауылдық жолдар** – ауылдың солтүстік-шығыс және батыс бөліктерінде, шеткі аумақтардан өтетін жолдар. Олар с. Қайратты сыртқы жалпы желідегі автомобиль жолдарымен және жақын орналасқан елді мекендермен байланыстырады.
- **Басты көше** – Гаппарова көшесі. Ол тұрғын аймақтарды қоғамдық орталықпен байланыстырады және ауылдық жолдарға шығуға мүмкіндік береді.
- **Негізгі тұрғын көшелер** – тұрғын аудандарды басты көшемен байланыстыратын ауылдық көшелер. Негізгі көшелер ретінде Абая, Сейфуллин, Салиев көшелері және басқа параллель және перпендикуляр бағыттағы көшелер ұсынылады. Олар ірі тұрғын кварталдарын құрайды.
- **Қосалқы тұрғын көшелер** – негізгі және басты көшелерді бір-бірімен байланыстыратын шағын ауылдық көшелер.

- **Проездтер** – тұрғын кварталдардың ішкі аумақтарынан ауылдық көшелерге шығуды қамтамасыз етеді.

Қызыл сызықтардағы көшелер мен жолдардың ені мен көлденең профиль элементтері СП ҚР 3.01-101-2013 нормаларына сәйкес қабылданған:

- Ауылдық жолдар – 15 м;
- Басты көше – 20 м;
- Негізгі тұрғын көшелер – 20 м;
- Қосалқы тұрғын көшелер – 15 м.

Қайрат ауылының көшелері мен жолдарының есептік параметрлері

Жолдар мен көшелердің классификациясы	Жобаланған көлденең қимасының элементтері					
	Көлденең қиманың тип нөмірі	Көшелердің қызыл сызықтардағы / жолдардың қорғаныс жолындағы ені (м)	Жол жүру бөлігінің ені (м)	Екі бағыттағы жолақтар саны	Жолақтың ені (м)	Жаяу жүргіншілер жолдарының ені (м)
1	2	3	4	5	6	7
Ауылшілік жол	1 -1	15	7	2	3,5	1
Басты көше	2 -2	20	7	2	3,5	1,5
Негізгі көше	3 -3	20	6	2	3,0	1,5
Екінші деңгейлі көше	4 -4	15	5,5	2	2,7	1,0
Қосымша жол, мал жүретін жол	-	-	4,5	1		-

Көше мен жолдардың ұзындығы

Көрсеткіштердің атауы	Көрсеткіштердің атауы	Көрсеткіштердің атауы	Көрсеткіштердің атауы	Көрсеткіштердің атауы
1	2	3	4	5
Көше мен жолдардың ұзындығы, барлығы: оның ішінде: асфальт/топырақ	км	12,1 8,5/ 3,6	1,3	5,6
Ауылдық жол	км	1,4	-	
Басты көше	км	1,4	-	
Негізгі көше	км	6,1	0,1	1,0

Екінші кезектегі көше	км	3,2	0,6	2,1
Тұрғын үй аумағындағы өтпелер	км	-	-	0,5
Шаруашылық жол, мал жолы	км	-	0,6	2,0

Есептік мерзімнің соңына дейін көшелер мен жолдардың жалпы ұзындығы **19 км** болды.

Жобада қабылданған көшелер мен жолдар желісінің схемасы ауылдың орталығымен және басқа бөліктерімен ыңғайлы көлік және жаяу қатынасты қамтамасыз етуді, сондай-ақ сыртқы көлік желілеріне шығуды қарастырады.

Жоба бойынша ауылдық көшелер, жолдар, автотұрақтар мен алаңдардың барлығына асфальт жабын төсеу қарастырылған.

Жоба сондай-ақ барлық реттелетін жаяу жүргіншілер өтпелері үшін сәйкес жабдықтарды орнатуды көздейді.

Қазіргі уақытта қала маңы автобусы маршруты ішкі қызмет атқарады. Қоғамдық көлік аялдамаларына жаяу жету жолдары кей жерлерде 1,0 км-ден асады. Сондықтан жобада автобустың ауылдың оңтүстік бөлігіне кіруін ұйымдастыру ұсынылады, бұл аялдамаларға жаяу жетуді қысқартады.

Ішкі автобус маршруты ул. Абая арқылы, содан кейін ауылдың орталық бөлігіндегі ул. Гаппарова арқылы жүруі мүмкін. Жоба ауыл ішінде аялдама пункттерін орналастыру жөніндегі ұсыныстар береді.

Аялдама пункттері көшелер қиылыстары мен халық көп шоғырланған орындарда белгіленген. Аялдамалар арасындағы қашықтық 400–600 м деп қабылданған. Ең жақын аялдамаға жаяу жету қашықтығы 500 м-ден аспайды.

Жобада, мүмкіндігінше, жаяу қозғалысты көлік ағынынан максималды оқшаулау қарастырылған.

Қоғамдық ғимараттар маңында автокөлік тұрағын орналастыру мәселесіне ерекше назар аударылған.

Автокөлікті тұрақты және уақытша сақтау алаңдары

С. Қайраттағы болжамды автокөлікпен қамтылу деңгейі Алматы облысының ауылдық елді мекендеріне орташа көрсеткіш ретінде қабылданады. Бұл деңгей бұрын жасалған ауылдардың генплан жобаларынан алынған бастапқы мәліметтерге негізделген: бірінші кезекте құрылыста 1000 тұрғынға 250 бірлік жеке автокөлік, ал есептік мерзімде 1000 тұрғынға 300 бірлік автокөлік.

Осылайша, ауылдың болжамды халық саны есебінен болжамды автокөлікпен қамтылу деңгейі мынадай болады:

Көрсеткіштердің атауы	Өлшем бірлігі	Бірінші кезек	Есептік мерзім
Халық саны	мың адам	1,638	1,470

Жеке жеңіл автокөлік	бірлік	40 0	294
----------------------	--------	---------	-----

Жеке автокөліктер мен мото-транспорт құралдарын бір қабатты үй құрылысында тұратын тұрғындар үшін сақтау олардың жеке үй ауласында жүзеге асырылуы жоспарланған. Ауылдық орталықтағы, көпшілік келетін нысандар маңында жеңіл автокөліктерді қысқа мерзімге сақтау үшін ашық автотұрақтар желісі ұйымдастырылады. Кіру жерлерінің жанында, қоғамдық мекемелерден 50 м аспайтын қашықтықта мүгедектігі бар адамдарға арналған автотұрақ орындары қарастырылады, ал тұрғын үйлер жанында – 100 м аспайтын қашықтықта.

Автотұрақтар мен тұрғын үйлер арасындағы қашықтық:

- 10 автокөлікке дейінгі сыйымдылықта – кемінде 10 м, 50 автокөлікке дейін – 15 м;
- мектептер мен балабақшаларға – тиісінше 15 м және 25 м;
- емдеу мекемелеріне – 25 м және 50 м.

Маломобильді топтардың автокөліктері үшін орындар саны СП РК 3.06-101-2012 стандарттарына сәйкес белгіленеді. Халықтың жеңіл автокөліктерін сақтау үшін қажетті автотұрақ саны – шамамен 25%, яғни бірінші кезекте 100 орын, есептік мерзімде – 74 орын.

Ашық қысқа мерзімді автотұрақтар үшін жер учаскелерінің ауданы 1 автокөлікке 25 м² есеппен, бірінші кезекте 0,25 га, есептік мерзімде 0,18 га құрайды.

Ауылда такси қызметі қарастырылмаған. Халықтың ақылы тасымалдау қажеттілігі жеке автокөліктерді пайдаланып, жеке тасымалдаушылар арқылы қамтамасыз етіледі.

Автокөлікті жанармай құю станциялары

Қазіргі таңда жобаланған аумақта жанармай құю станциялары жоқ. Қайрат ауылының тұрғындары жанармай құю қызметін ауыл шегінен тыс, сыртқы автомобиль жолдарындағы станциялардан алады. Ауыл ішінде жанармай құю станциясын салу жоспарланбаған.

Техникалық қызмет көрсету станциялары (СТО)

Қазіргі уақытта Қайрат ауылында техникалық қызмет көрсету станциясы жоқ. Перспективалық жеке автопаркті қызмет көрсету үшін қажетті посттар саны СП РК 3.01-101-2013 стандартына сәйкес анықталған (200 автокөлікке 1 пост). Жобада бірінші кезеңде 1 посттан тұратын СТО салу қарастырылған.

Қозғалыс қауіпсіздігін ұйымдастыру Көлік қозғалысының қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін жобада келесі іс-шаралар қарастырылған:

- ауылышілік көшелерді жол белгілері мен көрсеткіштері жүйесімен жабдықтау;

- жол қозғалысының жол белдеуін (разметка) нормативтік талаптарға сәйкес жүргізу;
- көлік қозғалысы мен жаяу жүргіншілер жолының қиылысатын жерлерінде «зебра» типіндегі разметканы жүргізу;
- мектеп және балабақша мекемелеріне жақын аумақтарда өнеркәсіптік өндірістегі «тұрған полиция» типіндегі жасанды тастарды орнату ұсынылады;
- көшелер бойына жасанды жарықтандыруды орнату.

Жобада ұсынылған іс-шаралар ауаның санитарлық жағдайын жақсартуға және тұрғындар үшін жайлы өмір сүру жағдайларын қамтамасыз етуге септігін тигізеді.

12. Генеральдық жоспардың жобалық шешімдеріндегі бірінші кезектегі қала құрылыстық іс-шаралар

Бірінші кезектегі қала құрылыстық іс-шаралар 2025–2032 жылдарға жоспарланған және аумақтың тұрақты дамуын қамтамасыз етуге, инженерлік, көлік және әлеуметтік инфрақұрылымды дамытуға бағытталған.

12.1. Жоспарланған іс-шаралар

Демографиялық даму

2025 жылдың басына Қайрат ауылының тұрғындары саны 1 733 адамды құрайды. Болжауларға сәйкес, 2032 жылға дейін халық саны 1 638 адамға дейін азаяды. 2025–2031 жылдар аралығында халық саны 95 адамға қысқарады, оның ішінде табиғи өсім 142 адамды құрайды, ал миграциялық кету — 237 адам.

Әлеуметтік инфрақұрылымды дамыту

Тұрғын үй құрылысы

2025 жылы Қайрат ауылындағы тұрғын үй қоры 52,0 мың м² жалпы алаңды құрады. 2025–2031 жылдар аралығында жобада 10,0 га аумақта 10,8 мың м² жаңа тұрғын үй құрылысы қарастырылған. Сонымен қатар, сібір оба ауруы қорымының санитарлық-қорғау аймағында орналасқан 13,2 мың м² тұрғын үй қорының сүрілуі жоспарланған.

Осылайша, 2032 жылға дейін жалпы тұрғын үй қорының ауданы 49,6 мың м²-ге дейін азаяды.

Мәдени-көпшілік және әлеуметтік қызмет көрсету объектілері
Ауылдың дамуындағы басым бағыт — тұрғындарды қажетті әлеуметтік қызметтер кешенімен қамтамасыз ету, бұл СП РК 3.01-101-2013 «Қалаларды және ауылдық елді мекендерді жоспарлау және құрылыс» градостроительные нормаларына сәйкес жүргізіледі.

Жобаны жүзеге асырудың бірінші кезеңінде келесі іс-шаралар қарастырылған:

- Спорттық кешен салу;
- 120 орындық клуб пен 10 000 бірлік қорға ие, 10 оқу орынды кітапхананы салу;
- 100 м² дүкен салу;

- 50 орындық кафе ашу;
- 2 жұмыс орнына арналған тұрмыстық қызмет көрсету кәсіпорнын ашу;
- Учаскелік полиция пунктін орналастыру.

Генеральдық жоспарда қарастырылған іс-шараларды жүзеге асыру ауылдағы әлеуметтік инфрақұрылымды дамытуды қамтамасыз етеді, тұрғындардың өмір сүру сапасын арттырады, кәсіпкерлік және сауда белсенділігін ынталандырады, жергілікті бюджетке қосымша түсімдер әкеледі және жаңа бәсекеге қабілетті жұмыс орындарын құруға мүмкіндік береді.

12.2. Генеральдық жоспардың жобалық шешімдерін жүзеге асырудың I кезеңі бойынша бағдарлық инвестиция көлемі

Тұрғын үй, мәдени-көпшілік, инженерлік инфрақұрылым, абаттандыру, көлік және басқа да құрылыс түрлерінің бағдарлық инвестиция көлемін есептеу Алматы облысына арналған УСН РК 8.02-04-2024 «Құрылыс объектілерінің бағалық үлестірілген көрсеткіштері» (УПСС) деректері және аналогтар бойынша жүргізілген.

Кесте 12.2.1

Инвестициялардың болжамды көлемдері

№	Капиталдық салым құрылымы	Құрылыс құны, млн тг	% жалпы сомадан
	1	2	3
1	Жалпы инвестиция көлемі		
	Оның ішінде:		
1.1.	Тұрғын үй құрылысы	3456,0	
1.2.	Тұрғын ғимараттарды бұзу шығындары	2904,0	
1.3.	Әлеуметтік-әлеуметтік (қоғамдық) құрылыстар	612,8	
1.4.	Көше-жол желілері мен транспорт құрылыстары		
1.5.	Аумақтың инженерлік дайындығы		
1.6.	Аумақты абаттандыру және көгалдандыру		
1.7.	Инженерлік желілер және аумақтық жабдықтар		
1.7.1.	Су жабдықтары		
1.7.2.	Су бұру (канализация)		
1.7.3.	Электрмен жабдықтау		
1.7.4.	Жылумен жабдықтау		
1.7.5.	Газбен жабдықтау		
1.7.6.	Телекоммуникациялар		

2024–2030 жылдар аралығында ауылдағы құрылыс шығындары тұрғын үй, мәдени-көпшілік, инженерлік инфрақұрылым, абаттандыру, көлік және басқа

да құрылыс түрлерінің есептік көлемдеріне сәйкес, сондай-ақ көшіріп-қонуға арналған өтемақы сомасы 0,0 млрд теңге деп анықталды.

13. Халық саны 5 мың адамға дейінгі ауылдың қарапайым генеральдық жоспарының негізгі техникалық-экономикалық көрсеткіштері

№	Көрсеткіштер	Өлшем бірлігі	Қазіргі жағдай 2025 ж.	Бірінші кезең 2032 ж.	Есептік мерзім 2050 ж.
1	2	3	4	5	6
1	Территория				
1.1.	Ауыл шаруашылығы жерлері ауданы, жалпы	мың га			
	оның ішінде:				
1.1.1.	Тұрғын үй және қоғамдық құрылыс	-//-			
	оның ішінде:				
1.1.1.1	Дача типті жер учаскесімен жеке тұрғын үйлер (пәтерлер)	-//-			
1.1.1.2	Пәтерлік блокталған үйлер	-//-			
1.1.1.3	Төмен қабатты көп пәтерлі тұрғын үйлер	-//-			
1.1.1.4	Қоғамдық құрылыс	-//-			
1.1.2.	Өндірістік және коммуналдық-қоймалық құрылыс	-//-			
1.1.3.	Инженерлік және көлік коммуникациялары	-//-			
1.1.3.1	Магистральдық инженерлік желілер мен құрылыстар	-//-			
1.1.3.2	Байланыс құрылыс нысандары	-//-			
1.1.4.	Ерекше қорғалатын табиғи аумақтар	-//-			
1.1.4.1	Табиғи ескерткіштер	-//-			
1.1.4.2	Ормандар мен орман саябақтары	-//-			
1.1.5.	Су айдындары мен акваториялар	-//-			
	оның ішінде:	-//-			
1.1.5.1	Өзендер, табиғи және жасанды су айдындары	-//-			
1.1.5.2	Су қорғаныш аймақтары	-//-			
1.1.5.3	Гидротехникалық құрылыстар	-//-			

№	Көрсеткіштер	Өлшем бірлігі	Қазіргі жағдай 2025 ж.	Бірінші кезең 2032 ж.	Есептік мерзім 2050 ж.
1	2	3	4	5	6
1.1.5.4	Су шаруашылығы құрылыстары	-//-			
1.1.6.	Ауыл шаруашылығына арналған жерлер	-//-			
	оның ішінде:				
1.1.6.1	Шөп шабындықтары, жайылымдар (жеке мал шаруашылығы үшін)	-//-			
1.1.7.	Жалпы қолдануға арналған жерлер	-//-			
	оның ішінде:	-//-			
1.1.7.1	Көшелер, жолдар, өтпелер	-//-			
1.1.7.2	Су айдындары, жағажайлар, жағалау жолдары	-//-			
1.1.7.3	Парктар, скверлер, бульварлар	-//-			
1.1.7.4	Басқа жалпы қолдануға арналған аумақтар	-//-			
1.1.8.	Резервтік аумақтар	-//-			
	оның ішінде:				
1.1.8.1	Тұрғын аудандарды дамытуға арналған	-//-			
1.1.8.2	Өндірістік және коммуналдық аумақтарды дамытуға арналған	-//-			
1.1.8.3	Демалыс және басқа аймақтарды ұйымдастыруға арналған	-//-			
1.1.9.	Арнайы мақсаттағы аймақтар	-//-			
	оның ішінде:				
1.1.9.1	Кладбище	-//-			
	Мал-мүшелері жерлеу орындары	-//-			
	Суды тазалау құрылыстары	-//-			
	Қатты тұрмыстық қалдық полигондары	-//-			
1.1.10.	Режимдік аумақтар	-//-			
1.1.11.	Санитарлық-қорғау аймақтары	-//-			
2	Халық				

№	Көрсеткіштер	Өлшем бірлігі	Қазіргі жағдай 2025 ж.	Бірінші кезең 2032 ж.	Есептік мерзім 2050 ж.
1	2	3	4	5	6
2.1.	Қосымша кіші елді мекендерді есепке ала отырып, халық саны, жалпы	мың адам	1,733	1,638	1,470
	оның ішінде:				
2.1.1.	Тікелей, елді мекеннің өзі	-/-	1,733	1,638	1,470
2.2.	Халық тығыздығы	адам/га	9,8	9,3	8,4
2.3.	Халық миграциясының көрсеткіштері	мың адам			
2.3.1.	Өсу	-/-		-	-
2.3.2.	Азайғаны	-/-		0,237	0,588
2.4.	Халықтың жас құрамы	мың адам/%			
2.4.1.	15 жасқа дейінгі балалар	-/-	0,437/25,2	0,424/25,9	0,395/26,9
2.4.2.	Еңбекке қабілетті халық	-/-	1,095/63,2	1,032/63,0	0,919/62,5
2.4.3.	Еңбекке қабілетсіз халық	-/-	0,201/11,6	0,182/11,1	0,156/10,6
3	Тұрғын үй құрылысы				
3.1.	Тұрғын үй қоры, жалпы	мың м ² жалпы алаңы	52,0	49,6	44,8
	оның ішінде:				
3.1.1.	Көп пәтерлі үйлерде	-/-	-	-	-
3.1.2.	Дача типті үйлерде (ИЖС)	-/-	52,0	49,6	44,8
3.2.	Сақталатын тұрғын үй қоры, жалпы			38,8	29,2
3.3.	Тұрғын үй қорын қабаттылығына қарай бөлу	-/-			
	оның ішінде:				
3.3.1.	Төмен қабатты	-/-	52,0	49,6	44,8
	оның ішінде:	-/-			
3.3.1.1	Дача типті үйлерде жер учаскесімен (ИЖС)	-/-	52,0	49,6	44,8
3.3.1.2	Пәтерлік блокталған үйлер	-/-	-	-	-
3.3.1.3	1-3 қабатты, жер учаскесіз	-/-	-	-	-
3.3.2.	Орта қабатты (4-5 қабатты) көп пәтерлі	-/-	-	-	-

№	Көрсеткіштер	Өлшем бірлігі	Қазіргі жағдай 2025 ж.	Бірінші кезең 2032 ж.	Есептік мерзім 2050 ж.
1	2	3	4	5	6
3.4.	Жаңа тұрғын үй құрылысының құрылымы қабаттылығына қарай	мың м ² жалпы алаңы		10,8	15,7
	оның ішінде:				
3.4.1.	Төмен қабатты	-//-		10,8	15,7
	оның ішінде:				
3.4.1.1	Дача типті үйлерде жер учаскесімен	-//-		10,8	15,7
3.4.1.2	Пәтерлік блокталған үйлер	-//-	-	-	-
3.4.1.3	1-3 қабатты, жер учаскесіз	-//-	-	-	-
3.4.2.	Орта қабатты (4-5 қабатты) көп пәтерлі	-//-	-	-	-
3.5.	Халықтың тұрғын үй алаңымен орташа қамтамасыз етілуі	м ² /адам	30,0	30,3	30,5
4	Әлеуметтік және мәдени-күнделікті қызмет көрсету объектілері				
4.1.	Балалар алдында білім беру ұйымдары	орын	150	150	150
4.1.1.	Жаңа құрылыс	орын	-	-	-
4.2.	Жалпы білім беру ұйымдары	оқушы орны	624	624	624
4.2.1.	Жаңа құрылыс	оқушы орны	-	-	-
4.3.	Медицина ұйымдары	бір ауысымдағы қабылдау саны	25	25	25
4.4.	Клуб типіндегі мекемелер	орын	-	120	120
4.5.	Денешынықтыру-спорттық ғимараттар / алаңдар	адам/га	1,0	1,3	1,3
4.6.	Сауда кәсіпорындары, барлығы / 1000 адамға	сауда алаңы, м ²	50/29	150/92	450/306
4.7.	Қоғамдық тамақтандыру кәсіпорындары, барлығы / 1000 адамға	отырғыш орны	-	50/31	50/34
4.8.	Күнделікті қызмет көрсету кәсіпорындары, барлығы / 1000 адамға	жұмыс орны	-	2/1	10/7

№	Көрсеткіштер	Өлшем бірлігі	Қазіргі жағдай 2025 ж.	Бірінші кезең 2032 ж.	Есептік мерзім 2050 ж.
1	2	3	4	5	6
5	Көлік қамтамасыз ету				
5.1.	Жолдар мен көшелердің ұзындығы, барлығы	км			
	Қала маңы жолдары	-//-			
5.1.1.	Тұрғын үй құрылысы бар көшелер	-//-			
5.1.2.	Негізгі	-//-			
5.1.2.1	Екінші дәрежелі (көшелер)	-//-			
5.1.2.2	Әлеуметтік және мәдени-күнделікті қызмет көрсету объектілері	-//-			
6	Инженерлік жабдықтау және абаттандыру	-//-			
6.1.	Су қамтамасыз ету	-//-			
6.1.1.	Жалпы тұтыну, барлығы	мың м³/тәулік			
	оның ішінде: тұрмыстық-тұтыну қажеттіліктері	-//-			
6.1.1.1	өндірістік қажеттіліктер	-//-			
6.1.1.2	Бір адамға орташа су тұтыну	л/тәулік			
6.1.2.	оның ішінде: тұрмыстық-тұтыну қажеттіліктері	-//-			
6.1.2.1	Су көздерін пайдалану:	-//-			
6.1.3.	Жер асты су көздері	-//-			
6.1.3.1	Жер үсті су көздерінен алу	-//-			
6.1.3.2	Желілердің ұзындығы	км			
6.1.4.	Суды ағызу	-//-			
6.2.	Судың жалпы түсуі, барлығы	-//-			
6.2.1.	оның ішінде: тұрмыстық канализация	-//-			
	өндірістік канализация	-//-			
6.2.1.1	Бір адамға орташа су ағызу	л/тәулік			
6.2.1.2	Желілердің ұзындығы	км			
6.2.2.	Электрмен жабдықтау	-//-			

№	Көрсеткіштер	Өлшем бірлігі	Қазіргі жағдай 2025 ж.	Бірінші кезең 2032 ж.	Есептік мерзім 2050 ж.
1	2	3	4	5	6
6.2.3.	Жалпы электр жүктемесі	-//-			
6.3.	Жалпы электр энергиясын тұтыну	кВт·сағ/жыл			
6.3.1.	оның ішінде: коммуналдық-тұрмыстық қажеттіліктер	-//-			
6.3.2.	өндірістік қажеттіліктер	-//-			
	Желілердің ұзындығы	км			
6.3.2.1	Жылумен жабдықтау	-//-			
6.3.2.2	Жалпы жылу шығыны	Гкал/сағ			
6.3.3.	Жылытуға тұтыну, барлығы	МВт			
6.4.	оның ішінде: коммуналдық-тұрмыстық қажеттіліктер	-//-			
6.4.1.	өндірістік қажеттіліктер	-//-			
6.4.2.	Ыстық сумен жабдықтау тұтынуы, барлығы	-//-			
	оның ішінде: коммуналдық-тұрмыстық қажеттіліктер	-//-			
6.4.2.1	өндірістік қажеттіліктер	-//-			
6.4.2.2	Желілердің ұзындығы	км			
6.4.3.	Газбен жабдықтау	-//-			
6.4.3.1	Табиғи газдың жылдық тұтынуы	мың м³/жыл			
6.4.3.2	Табиғи газдың жалпы тұтынуы	млн м³/жыл			
6.4.4.	оның ішінде: коммуналдық-тұрмыстық қажеттіліктер	-//-			
6.5.	өндірістік қажеттіліктер	-//-			
6.5.1.	Сұйытылған газдың тұтынуы, барлығы	тонна/жыл			
6.5.2.	оның ішінде: коммуналдық-	-//-			

№	Көрсеткіштер	Өлшем бірлігі	Қазіргі жағдай 2025 ж.	Бірінші кезең 2032 ж.	Есептік мерзім 2050 ж.
1	2	3	4	5	6
	тұрмыстық қажеттіліктер				
	өндірістік қажеттіліктер	-//-			
6.5.2.1	Желілердің ұзындығы	км			
6.5.2.2	Телефонизация	-//-			
6.5.3.	Орнатылған телефон нөмірлерінің саны	мың бір			
	Инженерлік жабдықтау және абаттандыру	-//-			
6.5.3.1	Су қамтамасыз ету	-//-			
6.5.3.2	Жалпы тұтыну, барлығы	мың м³/тәулік			
6.5.4.	оның ішінде: тұрмыстық-тұтыну қажеттіліктері	-//-			
6.6.	өндірістік қажеттіліктер	-//-			
6.6.1.	Бір адамға орташа су тұтыну	л/тәулік			
7	Территорияны инженерлік дайындау	-//-			
7.1.	Жауын-шашын канализациясының жалпы ұзындығы	км			
7.2.	Территорияны су тасқынынан қорғау:	-//-			
7.2.1.	Алаң	га			
7.2.2.	Қорғаныс құрылыстарының ұзындығы	км			
7.3.	Толтыру және төсеу, жалпы көлемі мен алаңы	млн м³, га			
7.4.	Құмдауылың бекіту	км			
7.5.	Жер асты суларының деңгейін төмендету	га			
8.	Қоршаған ортаны қорғау	-//-			
8.1.	Атмосфералық ауаның ластану деңгейі	ПДҚ			
8.2.	Атмосфераға зиянды заттар шығарындыларының көлемі	т/жыл			
8.3.	Ластанған судың жалпы ағыны	мың м³/тәулік			

№	Көрсеткіштер	Өлшем бірлігі	Қазіргі жағдай 2025 ж.	Бірінші кезең 2032 ж.	Есептік мерзім 2050 ж.
1	2	3	4	5	6
8.4.	Санитарлық қорғау аймақтары	га			
8.5.	Қатты тұрмыстық қалдықтардың көлемі	адам			
8.6.	Территорияларды санитарлық тазалау	-//-			
8.6.1.	Қоқыс полигондарының жалпы алаңы	га			
8.6.2.	оның ішінде: табиғи қоқыстар	-//-			
8.7.	Табиғатты қорғау және рационалды пайдалану бойынша басқа шаралар	сәйкес бірліктер			
9	Өрт сөндіру қызметі объектілері (өрт депосы)	депо саны, бірлік	-	-	-

14. Нормативтік-техникалық құжаттама және қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының Жер Кодексі, 2003 ж. 20 маусым № 442 (2024 ж. 22 шілдедегі өзгерістер мен толықтыруларымен);
2. Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексі, 2021 ж. 2 қаңтар № 400-VI (2024 ж. 20 тамыздағы өзгерістермен толықтыруларымен);

3. Қазақстан Республикасының Су Кодексі, 2003 ж. 9 шілде № 481-II (2024 ж. 8 маусымдағы өзгерістер мен толықтыруларымен);
4. Қазақстан Республикасының Денсаулық сақтау және халық денсаулығы туралы Кодексі, 2020 ж. 7 шілде № 360-VI (2024 ж. 20 тамыздағы өзгерістермен толықтыруларымен);
5. Қазақстан Республикасының «Қазақстан Республикасында сәулет, қала құрылысы және құрылыс қызметі туралы» Заңы (2024 ж. 22 шілдедегі өзгерістермен толықтыруларымен);
6. Қазақстан Республикасының Азаматтық қорғау туралы Заңы, 2014 ж. 11 сәуір № 188-V (2024 ж. 8 маусымдағы өзгерістер мен толықтыруларымен);
7. Қазақстан Республикасының «Автомобиль жолдары туралы» Заңы, 7 бап, 2 тарау (2024 ж. 22 шілде өзгерістермен);
8. Қазақстан Республикасының «Арнайы қорғалатын табиғи аумақтар туралы» Заңы, 2006 ж. 7 шілде № 175-III (2024 ж. 21 шілде өзгерістермен);
9. Қазақстан Республикасының «Өсімдіктерді қорғау туралы» Заңы, 2002 ж. 3 шілде № 331-II (2024 ж. 8 маусым өзгерістермен);
10. Қазақстан Республикасының «Энергия үнемдеу және энергия тиімділігін арттыру туралы» Заңы, 2012 ж. 13 қаңтар № 541-IV (2024 ж. 8 маусым өзгерістермен);
11. СН РК 3.01-01-2013 «Қала құрылысы. Қала және ауылдық елді мекендерді жоспарлау және құрылыс» (2024 ж. 7 маусымдағы өзгерістермен);
12. СП РК 3.01-101-2013* «Қала құрылысы. Қала және ауылдық елді мекендерді жоспарлау және құрылыс» (2024 ж. 7 маусымдағы өзгерістермен);
13. СН РК 3.01-00-2011 «Қазақстан Республикасында қала құрылыстық жобаларды әзірлеу, келісу және бекіту нұсқаулығы», Астана, 2011 ж. (2017 ж. 28 тамыздағы өзгерістермен);
14. СН РК 3.01-02-2012 «Жеке тұрғын үй салу ауданын жоспарлау және құрылыс»;
15. СП РК 3.01-102-2012 «Жеке тұрғын үй салу ауданын жоспарлау және құрылыс»;
16. СП РК 2.04-01-2017 «Құрылыс климотологиясы» (2019 ж. 1 сәуір өзгерістермен);
17. СП РК 3.02-141-2014 «Қабірлерді жобалау және күтіп ұстау»;
18. СП РК 2.03-102-2012 «Су басу және батпақ аймақтарында инженерлік қорғау»;
19. СН РК 2.03-01-2001 «Табиғи қауіп факторларының геофизикасы», Астана, 2002 ж.;
20. СН РК 3.02-03-2012 «Мемлекеттік әлеуметтік тұрғын үй»;
21. СП РК 2.03-30-2017 «Сейсмикалық аймақтардағы құрылыс» (2024 ж. 8 сәуір өзгерістермен);
22. СП РК 3.01-01-2008 «Қалалардың және басқа елді мекендердің бөліктерін жоспарлау бойынша әдістемелік нұсқаулық», Астана, 2009 ж.;
23. СН РК 3.03-01-2013 «Автомобиль жолдары»;

24. СП РК 3.03-101-2013 «Автомобиль жолдары» (2024 ж. 13 ақпандағы өзгерістермен);
25. СП РК 1.02-102-2014 «Құрылысқа арналған инженер-геологиялық зерттеулер»;
26. СН РК 4.01-03-2013 «Сыртқы сумен жабдықтау және канализация жүйелері»;
27. СН РК 4.01-03-2011* «Сумен қамтамасыз ету. Сыртқы желілер және құрылыстар» (2021 ж. 29 желтоқсан өзгерістермен);
28. СН РК 4.01-103-2013 «Сыртқы сумен жабдықтау және канализация желілері» (2017 ж. 25 желтоқсан өзгерістермен);
29. СН РК 4.04-04-2023 «Қалалар, поселкелер және ауылдық елді мекендердегі сыртқы электрлік жарықтандыру»;
30. СН РК 4.03-01-2011 «Газ тарату жүйелері» (2021 ж. 21 қазан өзгерістермен);
31. СНиП РК 4.01-02-2009 «Сумен жабдықтау. Сыртқы желілер және құрылыстар» (2017 ж. 13 маусым өзгерістермен);
32. СП РК 4.01-101-2012 «Ғимараттар мен құрылыстардағы ішкі сумен жабдықтау және канализация» (2023 ж. 24 қазан өзгерістермен);
33. СП РК 2.02-105-2014 «Өртке қарсы қызмет объектілерін жобалау» (2024 ж. 12 қаңтар өзгерістермен);
34. СП РК 2.02-101-2022 «Ғимараттар мен құрылыстардың өрт қауіпсіздігі» (2023 ж. 24 қазан өзгерістермен);
35. СН РК 2.03-03-2014 «Азаматтық қорғаныс қорғау құрылыстары»;
36. СН РК 3.05-01-2013 «Магистральді құбырлар» (2018 ж. 29 тамыз өзгерістермен);
37. СП РК 4.04-103-2013 «Қалалық үйлер мен коттедждердегі электр жүктемесін есептеу ережелері»;
38. СН РК 3.02-07-2014 «Қоғамдық ғимараттар мен құрылыстар» (2018 ж. 27 қараша өзгерістермен);
39. СН РК 3.03-12-2013 «Көпірлер мен құбырлар»;
40. СН РК 2.04-02-2011 «Шудан қорғау»;
41. СН РК 1.04-15-2013 «Қатты тұрмыстық қалдық полигоны» (2019 ж. 20 желтоқсан өзгерістермен);
42. СН РК 2.03-02-2012 «Су басу және батпақ аймақтарында инженерлік қорғау»;
43. СП РК 3.02-110-2012 «Бала-бақша объектілері» (2020 ж. 10 қаңтар өзгерістермен);
44. СП РК 3.02-111-2012 «Мектептік білім беру ұйымдары» (2024 ж. 2 ақпан өзгерістермен);
45. СН РК 3.02-13-2014 «Емдеу-профилактикалық ұйымдар» (2023 ж. 24 қазан өзгерістермен);
46. СП РК 3.02-118-2013 «Жабық спорт залдары» (2023 ж. 24 қазан өзгерістермен);
47. РДС РК 3.01-01-2002 «Градостроительный жобаларды зонирлеу ережелері»;

48. РДС РК 3.01-05-2001 «Мүгедектер мен қозғалысы шектеулі топтардың қажеттіліктерін ескере отырып, қалалар мен поселкелерді жоспарлау»;
49. РДС РК 4.04-191-2002 «Қалалық және поселкелік электр желілерін жобалау бойынша әдістемелік нұсқаулық»;
50. РНД 01.01.03-94 «Қазақстан Республикасының беткі суларына қорғау ережелері»;
51. ҚР Ұлттық стандарты (СТ РК 2476-2021) «Жолдар және жол бойындағы қызмет объектілеріне қойылатын талаптар», Астана, 2015;
52. ҚР Президентінің 2007 ж. 6 сәуір № 310 «Қазақстанды 2030 жылға дейін дамыту стратегиясын жүзеге асыру шаралары»;
53. ҚР Президентінің 2013 ж. 30 мамыр № 577 «Қазақстан Республикасын «жасыл экономикаға» көшіру концепциясы»;
54. ҚР Үкіметінің 2020 ж. 29 шілде № 479 «Қазақстан Республикасын «жасыл экономикаға» көшіру концепциясын іске асыру жоспары»;
55. ҚР Үкіметінің 2021 ж. 6 мамыр № 305 «Антитеррористік қорғау талаптарын бекіту»;
56. ҚР Денсаулық сақтау Министрлігінің 2020 ж. 15 қазан № ҚР ДСМ-133/2020 «Денсаулық сақтау ұйымдары желісінің мемлекеттік нормасы»;
57. ҚР Денсаулық сақтау Министрлігінің 2021 ж. 5 тамыз № ҚР ДСМ-76 «Білім беру ұйымдарына санитарлық-эпидемиологиялық талаптар»;
58. ҚР ДСМ 2022 ж. 11 қаңтар № ҚР ДСМ-2 «Санитарлық қорғау аймақтарына санитарлық-эпидемиологиялық талаптар»;
59. ҚР ДСМ 2020 ж. 11 тамыз № ҚР ДСМ-96/2020 «Денсаулық сақтау объектілеріне санитарлық-эпидемиологиялық талаптар»;
60. ҚР ДСМ 2020 ж. 25 желтоқсан № ҚР ДСМ-331/2020 «Қалдықтарды басқару талаптары»;
61. ҚР Ұлттық экономика Министрлігінің 2015 ж. 20 қараша № 706 «Градостроительный жобаларды кешенді сараптау ережелері»;
62. ҚР Энергетика Министрлігінің 2015 ж. 20 наурыз № 230 «Электроқондырғылар ережесі»;
63. ҚР ТЖ Министрлігінің 2022 ж. 21 ақпан № 55 «Өрт қауіпсіздігі ережелері»;
64. ҚР ІІМ Министрлігінің 2014 ж. 26 желтоқсан № 945 «Халықты хабарландыру жүйесін ұйымдастыру ережелері»;
65. ҚР Индустрия және инфрақұрылымдық даму Министрлігінің 2020 ж. 30 қыркүйек № 505 «Градостроительный жобаларды әзірлеу, келісу және бекіту ережелері»;
66. УСН РК 8.02-04-2024 «Құрылыс шығындарының ұлғайтылған көрсеткіштері»;
67. ҚР 2021–2025 ж. халық саны статистикасы;
68. 2009 жылғы Ұлттық халық санағы нәтижелері, Астана, 2011;
69. 2021 жылғы Ұлттық халық санағы нәтижелері, Астана, 2023;
70. Алматы облысының 2024–2028 ж. әлеуметтік-экономикалық даму болжамы.

